Χειραγωγία

MANVDVCTIO AD *Artem Rhetoricam*,

Ante paucos annos in priuatum quorundam Scholarium usum concinnata, nunc vero in studiosæ juventutis universæ gratiam publici juris facta.

Opera & studio THOMÆ VICARSI in Artibus Magistri & Coll: Regin: Oxon: Socij.

LONDINI
Typis AVGVSTINI MATTHÆI
Anno Domini
MDCXXI.

MANVDVCTIO AD *Artem Rhetoricam*

Ante paucos annos in pri-
vatum quorundam Scholarium usum
concinnata, nunc verò in studiosæ ju-
ventutis universæ gratiam publici
juris facta.

Opera & studio THOMÆ VICARS
In Artibus Magistri & Coll: Regin:
Oxon: Socij.

LONDINI
Typis AVGVSTINI [illegible]
Anno Domini [illegible]

INSIGNISSIMO VIRO, D.D. POTTERIO COLLEGII REGINÆ APUD OXONIENSES PRÆPOSITO DIGNISSIMO,

EXIMIIS ETIAM VIRIS EIUSDEM COLLEGII SOCIIS,

NEC NON COHORTI STUDENTIUM UNIVERSÆ,

HOCCE AMORIS ET OBSERVANTIAE MONUMENTUM

D. D. C. Q. INDIGNISSIMUM AQUIL. AGRARIÆ FUNDATIONIS MEMBRUM THOMAS VICARS.

ADMODVM REVE-RENDO IN CHRISTO Patri ac Domino multis mihi nominibus colendissimo *Georgio Carletonio* diuina prouidentia Episcopo *Cicestriensi* εὐδαιμονεῖν.

MEmini (Præsul Ampliss:) DD. Airayum, fulgentissimum illud Sydus Boreale, amicum tuum, solem meum, qui paucis ab hinc annis non sine magno dolore meo & communi fidelium planctu mortem vita commutauit, conqueri solitum fuisse, quod non distincte satis & methodice pueri nunc dierum prima Rhetorices fundamenta imbiberent, nec rationem satis expeditam orationes componendi aut resoluendi ad manus haberent. Animaduertit hoc sagacissimus vir in tyruncu-

χρῆστος ἀνὴρ κοινὸν ἀγαθόν, Menander.

runculorum exercitiis, quibus pro more ſuo interfuit vigilantiſsimus Præpoſitus. Grauiſsimi viri vocem avide non ſemel arripui, quæ animo meo tam validè inhæſit, vt iſti ſtatim morbo, non inficior; remedii nonnihil à dextimo quopiam Rhetore & artium humaniorum primipilo ſummis expeterem votis & exoptarem. Verum cum à nullo, quod ſciam, adornationē hanc, quam agredior orationum, ſaltem non tam facili & perſpicua methodo pertractatam viderim, non potui mihi ipſi temperare, quin quod ille prudētiſsime in nonnullis pædagogis deſiderauit, ipſe pro virili mea ſubſtituerem. Eoque magis penſum hoc in me (licet ſoluendo non ſum) ſuſcepiſſe videor, quod venerandus ſenex, cui me totum conatuſque meos vniuerſos conſecraueram, paulo ante ἀποθέωσιν, deſignauerat me Lectionis in alma do mo

mo nostra nomine quidem Rhetoricæ, reipsa Grammaticæ qualemcunq; Prælectorem. Vt ergo mentis meæ institutum exponam quam breuissimè, nullus certe animus mihi fuit alius, quam vt præceptiones quasdam haberent tyrones & regulas, quibus freti & innixi, in oratoria arte cum utilitate versari, tandemq; in eadem ipsi etiam cum laude (qd certe difficillimum est) aliquando excellere possent. Si illius, quod mihi in primis votis fuerat, compos fuero, probè me meo functum munere putabo: sin aliter euenerit, voluntatem tamen meam studiumq; propagandi literas nullus literarũ fautor vel alumnus improbandum, sat scio, iudicabit. Alios vero vitilitigatores ego quidẽ ne titivilitio facio, qui cum sua non edant in aliorum scriptis plusquam ingeniose sunt nequam, *quos* tamen ni fallor, *pudeat sese literis ita abdidisse.* *M. Cicer. pro Archia.*

disse, ut nihil poßint in communem vsum proferre. Illos ego rogatos velim, ut nostra nollent carpere, sed edãt sua. Et certe *si quis putet se poße meliorem fœtum producere, debet hanc utilitatem cum posteris communicare; omnes n. ad cæterorum quoq; commoda nati sumus, ac iubemur à Deo illud talentum exercere pro viribus, qd nobis à diuina clementia concessum est.* Sed istos (quia mihi cum surdis res est) longiore non dignabor alloquio. Tuã vero (Reuerende Pater) humanitatem imploro, ut quæ Collegii inprimis Reginensis & studii deinde generalis commodo concinnauerim, candide, ut soles omnia, interpretari, & in clientelam tuam recipere non dedignari velis. Tuæ autem Amplitudini ista vt dicarem, non modo studii mei ratio debitumque officium, verumetiam benignitas tua propensusque in me animus postularunt.

Natal. Com. Mytholog. li. 8. c. 22.

Quam

Quam parum imò nihil boni ex meipſo poſſum probe novi; at vero (libenter verba Apoſtoli uſurpabo) χάριτι θεοῦ εἰμί ὅ εἰμί. Et ſi quid vel in hac arte inferiori & inſtrumentaria profecerim, illius ſolummodo gratiæ acceptum refero. *Si quid itaque in hoc opere dixero quod placeat amicorum deſiderio, non eſt meæ indigentiæ ſed divinæ ſufficientiæ. Si quid vero forſitan ita dixero, vt nec ſufficere amicorum poſsit deſiderio, nec placere, non eſt ſufficientiæ diuinæ, ſed indigentiæ meæ. Proinde Chriſtiana charitas utrobiq; operis ſui partes exhibeat, ut & ſufficientiam Dei humiliter agnoſcat & indigentiæ ſeruili patienter ignoſcat.* Deus Opt. max. Amplitudinem tuam bono Eccleſiæ reiq; publicæ, nobis etiam Academicis quam diutiſsime conſeruet incolumem.

1 Cor. 15. 10.

Fulgent. Epiſt. 3. c. 3.

Amplitudini tuæ

addictiſs.

THO: VICARSIVS.

PRÆFATIO, IN QVA ratio operis exponitur, ad venerabilem virum & integerrimum amicum meum *Thomam Wilsonium* Ecclesiæ Georgianæ pastorem vigilantissimum & basilicæ Christi Cantuariensis Concionatorem eximium conscripta.

VOD privatis aliquando ad te missis literis (vener: vir) pollicitus sum, illud ut iam præstem latissima patet porta, faventissimusq; spirat Favonius. Quam submisse semper de meipso, propriæ tenuitatis conscius, senserim, res ipsa testatur: quam amicum & candidum (ne quid ultra dicam) de labore meo calculum subiecerint alij, gravissimi doctissimiq; viri, iam primum expertus sum. *Qui non modo ad suspiciendam & ingrediendam rationem horum studiorum principes mihi extiterunt*, verum etiam hortatu & epistoliis me rogatum habuerunt ut χειραγωγίαν hanc præceptis adornatam optimis & clarissimorum Rhetorum authoritate firmatam velim tandem in lucem emittere. Hæsi nonnihil temporis monitisque amicorum surdas aures accommodavi, veram cum acrius instarent, neque potuerim amplius eorum voluntati resistere, precibus victus, in publicam studiosorum utilitatem non invitus emitto. Tibi verò præcipuè (erudite vir) Manuductionem istanc nuncupare volui, tum quia tu ipse satis iam mihi spectatus amicus & probè exercitatus orator, ut pote qui à teneris unguiculis hac in arte educatus

Cic. pro Arch.

educatus, de præceptis hisce solidè, ut orator, syncerè, ut amicus diiudicare noveris; tum etiam quòd merita in me tua longè maxima non patientur me ingratum oblitumve beneficiorum tuorum. Quod quidem eò feci studiosius, quod magna pars istarum Meditatiuncularum exivit in chartam, cum domum tuam habuerim diversorium, & te hospitem. O me beatum felicique natum sydere, qui talem hospitem, tam benignum, tam pium, tam syncerum habuerim, tantillus tantum! O quanta videor perfundi voluptate, quoties memoriam mihi refrico istius temporis, quo apud te hospites non inviti detinebamur, & quoties subit mihi in mentem quomodo *Defessum laboribus* (ut poetæ verbis paululum immutatis utar) Cœlesti *recrearis sorte vicarium.*

Horat. l. 3. od. 24.

At puerilia sunt ista, fateor; & oculis tuis plane indigna. Tu vero memineris ista pueris dictata, in puerorum gratiam, qui summum oratoriæ artis fastigium per ἔκβασιν quandam sive gradus, & εἰσαγωγὴν sive exempla velint attingere, conscripta; te vero ipsum non tam operis Lectorem, quam operæ meæ (si qua sit) Patronum. *Ad te proinde scripserim ista non propter te*, ut apposite Bernardus.

Rhetorica pueris est perdiscenda. Nam & ipsos eloquentiæ Romanæ &c. Vid. Augustin. de doct. Christ. lib. 4 cap. 3.

Bern. l. 3. de Considerat. cap. 7.

Sed nimis forsitan brevia sunt ista tua σχεδιάσματα. At enim ea semper mihi mens fuit, ut in docendo vitetur diligenter non modò prolixitas, sed omnis etiam profusior methodus. Hîc certè, si uspiam, illud obtinet, μέγα βιβλίον μέγα κακόν. Ista quæ tradimus præcepta satis possunt facere cordato & studioso iuveni, præcipuè si Phœnicis alicuius cura accedat, stipiti vero & plumbeo

οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα. Plato in Phædone.

plumbeo nihil potest esse satis. Audiamus hac de re, si placet, magnum illum Quintilianum. *Vt rationem inueniendi & disponendi per omnes numeros penitus cognoscere ad summam scientiæ necessarium est: ita incipientibus breuius ac simplicius tradi magis conuenit. Aut enim difficultate institutionis tam numerosæ atque perplexæ deterreri solent, aut eo tempore quo præcipuè alenda ingenia, atquè indulgentia quadam enutrienda sunt, asperiorum tractatu rerum atteruntur.* Quod si quis longioris istorum quæ proponimus explicationis desiderio tenetur, habet ille authores in margine à me eo studio citatos, vt legant eos juniores (si occurrant) cum gratia varietatis, nam πάντων γλυκὺς μεταβολὴ, tum etiam voce Commentarii.

Quint.l.8. Institut.ad initium.

Quinctiam *aliud est quod timeo, ne ex eo minorem gratiam ineat iste liber quod pleraque non inventa per me, sed ab aliis tradita continebit.* esto. At quid à me nouiter excogitatum studiosorum palatis sapidum esse queat? Nam,

Quintil.l.3.c.1

Juvida me spaciis natura coercuit arctis,
Ingenii vires exiguasque dedit.

Ouid.

Sunt ergo quod ad materiam quædam Thomæ Freigii in quæstionibus ἐωθιναῖς; multa Talæi, vel si mage placet, Butleri, qui Troposchematologiam suam quartùm iam renatam & adornatam passus est videre lucem; plurima Melanchthonis, communis Germaniæ magistri, in Institut. Rhetor: omnia ferè longè doctissimi Hiperii in Rhetorica; quoad formam tamen & docendi methodum mea sunt. Ita vt, quod de Politicis suis dixit subtilis alæ vir Iustus Lipsius, idem ego de hoc nostro libello pronuncio. *In eo verè possum dicere, omnia nostra esse, & nihil.* Neque certè eo phylau-

Lips.

tiæ

tiæ spiritu inflatus sum tamq; amans operis nostri vt omnes alios authores aversari, meq; ipsum solummodo versare velim tytones, quemadmodum fecisse videtur B. Keckerm. vir alioqui humilis, dum auditorib. suis (nescio plane quo affectu) suadet, vt præcepta Rhetorica recentium nulla alia legant præter sua ipsius. Neq; tam ambitiosæ ceruicis sum, ut quẽadmodum de sua Logica dixisse fertur Laurentius Valla, Nullam esse Logicam præter Laurentinam, ego itidem de hac Rhetorica dicerem. Nullam esse Rhetoricam præter meam. Imò probo ego conatus & venerari soleo industriam aliorum qui minimum de hac diuina arte meruerunt, & iuniores etiam maximè rogatos velim, vt consulant authores probatiores eosque (modò euitentur duæ studiorum pestes, ἀταξία & tædium) non oscitanter, vt quibusdam mos est, sed summa cum diligentia perlegant. *Et si in tanta scriptorũ turba, mea fama in obscuro sit, nobilitate & magnitudine eorũ qui nomini officiẽt meo, me consolabor*; eorum certè felicitati & dignitati non inuidebo unquam. Mihi namq; probè conscius sum, quantum valeo tenuitate, & quã multis parasangis diuina illa pectora, quæ ad ornatum huius artis aliquid contulerunt, me anteiuerint. Interim tamen neq; hoc possim dissimulare, qd tyrones legendo hasce pceptiunculas meas, aliorum etiam prolixiores legant Commentarios Quare, vt Quintiliani verbis utar, *Bono viro id satis est docuisse qd scierit*; Et qd L. Florus de pop. Rom. historia, *qui eius res legunt non unius populi, sed generis humani facta discãt*, illud ego neq; immerito de scripto meo asseuerare me posse intelligo, qui legit hanc *Rhetoricã*, quid etiam in aliorum libris extat *Rhetoricum* facile perdiscat. Sed video epistolam ex paruis initiis in

Keck. Syst. Rhet. Spec. l. 2. c1.

T. Liv. decad. 1. l. 1

Quintil. lib. 12. cap 11.

L. Flor. lib. 1. in Prolog.

in magnitudinem ferè immensam excrevisse. Quocirca ne longiore ambage tempora tua morer, accipe quæso pro apophoretis tuis hanc strenulam noctibus hisce productioribus elucubratam, eo, quo à me profecta est animo, memor illius Artaxerxis ὃν οὐχ ἧττον οἰομένου βασιλικὸν ϗ φιλάνθρωπον εἶναι τοῦ μεγάλα διδόναι τὸ μικρὰ λαμβάνειν εὐμενῶς ϗ προθύμως. Atque hic sit finis istius epistolii, *ne dupliciter te oneret minùs suavis oratio, si & longa fuerit.* Vale, vir clariss. méque, ut facis, ama.

Plutar. Apophthegm.

Bern. de Consid. ad Eugen. lib. 1. cap. 10.

Londini in Typographéo scripsi Decemb 18. *an. virginei partus* CXↃIↃCXX.

Totus tuus

THOMAS de VICARIJS.

Vt æquus Lector universam dicendi facultatem nostramq; methodum facilius teneat, totam Rhetoricam ὑπὸ μίαν σύνοψιν ἄγειν καὶ σωματοποιεῖν (ut cum *Polybio* loquar) hoc est, uno intuitu complecti & veluti in corpus quoddã redigere curauimus hac tabellula, quã subijcimus.

Rhetorica est ars rectè dicendi, eius partes quinq; sunt.

- Inuentio *quæ tractatur*
  - *Generatim.* Cap. 1
  - *Speciatim in genere*
    - *Demonstratiuo* c. 2
    - *Deliberatiuo* c. 3
    - *Iudiciali.* cap. 4
- Dispositio *quæ est in*
  - *Orationis partibus*
  - *Probationibus quoad*
    - *Materiam.*
    - *Formam.*
  - *Locis communibus.*
  - *Mouendis affectibus.*
  - *Disponendis Schematibus.*
  - *Verborum electione & constructione.* cap. 5.
- Elocutio *quæ est*
  - *Tropo* / *Schemato* } *logia.* cap. 6.
- Memoria, *quæ confirmanda est* partim
  - *Scriptione*
  - *Exercitatione.* cap. 7.
- Pronunciatio *quæ definitur*
  - *Voce & Gestu.* } Cap. 8.

Sententia viri gravis & eruditi de hoc libello quam missâ ad Authorem epistolâ consignavit.

LEgi summa cum deliberatione (mi Vicarsi) Rhetoricam illam manductionem tuam, in qua, quod verum est liberè dicam, præcepta tua finitiones, partitiones, & exempla mihi videntur omni exceptione longè majora, brevia insuper magisque perspicua, quam ulla quæ in hoc genere mihi unquam videre contigit. Optarem sanè, prout tibi etiam in votis fuit, ut alij ex Collegis meis opus tuum perlustrarent, sed video illos negotijs districtos, & proinde hac ex parte excusandos. Sed quod meipsum attinet, fateor me non sine magna voluptate notas hasce perlegisse, quas nunc ex animo tuo tibi remitto. Nihil est quod verearis illas in multorum commodum prælo cõmittere. Macte animo, mi Thoma, pergito alacris, sisque fœlix precor numerosæ prolis hujuscemodi parens. Benè vale, è Coll: Exon: Oxon:

Tuus

S. C.

Πρὸς Θῶμαν Ὀυϊκάρσιον περὶ τῆς αὐτοῦ
χειραγωγίας δίστιχον.

Χεὶρ λογικὴ λέγεται πρὸς ἅπαντα μαθήματα
μυσῶν :

Ταῖς αὐταις ἄλλην νῦν τύγα χεῖρα δίδως.

Ad eundem :

Quem non sperarent proavorum sacula,
tandem
Tullii * Oratorem *tempora nostra ferunt.* * *Virum bonum dicendi peritum.*
Integra vita bonum, *Te*, dicendiq; peritum
Rhetorica hac (mũdo teste) probare queunt

Carol: Robson Art. Mag.

Ad Gymnasiarchas & studiosam
Iuventutem.

Qui cupis arte noua dicẽdi attingere metam,
Hunc Philomuse *brevem volue, reuolue*
librum. (*scripta*;
Flexanimam *quicunq; doces, hæc perlege*
Exiguus labor *est*, fructus ἄπειρος *erit*.

Tho: Geofredi Britanno-Brigas.

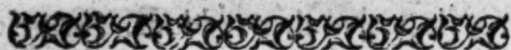
Editiones quorundam librorum quos ad marginem apponendos curauimus eo fine, vt quibus animus est præcepta hæc Rherorica fusiùs & pluribus verbis legere, possint isti dextrè promteq; loca secundum has editiones inuenire.

Quintilianus 8. *Parisijs ex officina Claudij Cheualonij sub sole aureo.* 1527

Augustinus de doctr. Christ. Coloniæ 1553
Tullius de oratore Emendat. a Ioan. Sturmio, Argentorati. 1568
Aristotel. Rhetor. libri tres à Ricobono conuersi Francofurti. 1588
Matth. Dresser. iterũ emendatus Lipsiæ. 1588
Soarius Fred. Ceruti adauctus Commentarijs Coloniæ. 1591
Philippo-Ramæum Rhetor. System. Steinfurti 1605
Keckerm. Rhetor. ecclesiast. Hanouiæ apud Guliel. Anton. 1606
Alstedii Orator Herbornæ Nassov. 1612
Keck. Syst Rhet. 8o. Hanoviæ 1612
Ioan. Georg. Grosius Basileæ 1613
Ger. Vossius ex chalcographia Frid. Hartmanni 1616

HIPERIVM non apposuimus, quia cũ ex reliquis nonnulla, ex illo omnia decerpsimus. Nostra sunt tantũmodò facilis per erotemata docendi modus & methodus satis vti spero expedita. Tu Lector fruere opella mea & benè vale.

Da veniam scriptis quorum non gloria nobis
Causa, sed utilitas officiumq; fuit.

TOTIUS RHETORICÆ Artificium per γένεσιν & ἀνάλυσιν dilucidè delineatum.

LIB. primus *de Genesi oratoria.*

Caput primum.

Quid est Rhetorica.

EST ars rectè & ornatè dicendi. *Ut Grammatica est ars congruè loquendi; Logica solidè disserendi; Arithmetica benè numerandi; Geometria peritè mensurandi; Musica concinnè canendi: Ita Rhetorica ars est rectè & ornatè dicendi.* §. 1. *Quintilian. lib. 2. Institut. ca. 18. Soarius Rhetor. lib. 1. cap. 1.*

Ut rectè & ornatè dicat quispiam quot necessariò requiruntur?

Quinq;. Primò Invenire sive excogitare res veras aut argumenta verisimilia, quæ causam quam tractandam oratione *Quintilian. li. 3. c. 3. Dresserus lib. 1. Rhetor. pag. 46.*

 suf-

Soarius Rhet. li. 1.c.7.

Sturm de imitat. Orator. lib. 1. cap. 8.

Augustin. lib. de principiis Rhetoricæ cap. 1.

ſuſceperis probabilem reddunt. Secundò Diſponere apteq; collocare res illas & argumenta excogitata. Tertiò Eloqui, hoc eſt, inventa & diſpoſita idoneis verbis & figuris exprimere. Quartò iſta omnia, prout ſunt diſpoſita animo, memoriæ mandare & infigere. Quintò deniq; Pronunciare & ordine quæq; ſuo recitare ſumma cum vocis, vultus ac geſtus moderatione. *Hanc partitionem ſumo ex lib. 1. M. Cicer. de orat. verba Craßi ſunt, Cum eſſet omnis oratoris vis & facultas in quinq; partes diſtributa, ut deberet reperire primũ quid diceret, deinde inuenta &c. pag. 299.*

Sect. 2.

Ut invenias quid de quaq; re exactè & oratorio more dici poſſit quot ſunt conſideranda?

Quintil. lib. 3. Inſtitut. cap. 6. & ſeq.

Duo. Primò diligenter conſiderare oportet cauſam aut quæſtionem, thema ſeu negocium de quo eſt agendum, Deinceps etiam & ipſam orationem.

Quot modis in Rhetorica explicanda veniunt thema ſeu negocium & ipſa oratio?

Duob. plane modis. primò Generatim, deinde Speciatim.

Quod generalem attinet doctrinam potéſne cauſas vel negocia ad certa reuocare capita?

Negocia

Negocia quidem quæ ſe offerunt in oratione tractanda ſunt infinita; perutile tamen judicarunt majores ea ad certum numerum atque ordinem redigere.

Quotnam ergo conſtituerunt illi Cauſarum genera?

Tria. Demonſtrativum, Deliberativum & Iudiciale. *Hanc partitionem ſumo ex* Ariſtotele,*li.*1.*de Rhetor.c.*3.*cuius verba ſunt diſerta* ὥστ' ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγων τῶν ῥητορικῶν, συμβουλευτικὸν, δικανικὸν, ἐπιδεικτικόν. *itaque ex neceſſitate ſunt tria genera orationum oratoriarum, deliberativum, iudiciale demonſtrativum.* Dreſſer.*lib.*1.*Rhetor.pag.*50. *addit Didaſcalicum cui ego adſentiri non poſſum.*

*Ariſtotel.lib.*1. *Rhetor.c.*3. *Quintil. Inſtitut.lib* 3.*c.*4. *Soarez lib.* 1. *Rhet c* 4.5. *Voſſ.Inſtitut. lib.*1.*c.*3. *pag.*23. *Alſted.Orator. li.*4.*ca.*3 *pag.*89. *Keckerm.lib.*1. *Syst.Rhe.Spec. cap.*19.*pag.*546. *Dreſſ.l.*1.*Rhet.p.* 48.

Quid eſt Demonſtrativum.

Quo demonſtratur quale quid ſit, *videlicet*, laudandumne ſit an vituperandum.

Quænam negocia ad hoc dicendi genus pertinent?

Inprimis laudationes & vituperationes: præterea longiores narrationes ſeu deſcriptiones regionum, montium, fluviorum, ædificiorum, pomparum, conviviorum, itinerum &c. nam in illis laus aut vituperium admiſcetur.

Quid eſt Deliberativum.

Quo de aliqua re deliberamus atque consilium capimus.

Quænam negocia ad hoc dicendi genus pertinent?

Inprimis suasiones & dissuasiones: itemq; exhortationes, dehortationes, petitiones, consolationes, commendationes, conciliationes &c in quibus omnibus suadetur aliquid aut dissuadetur.

Quid est Iudiciale?

Quo excutivntur quæcunque causæ coram judicibus

Quænam negocia ad hoc dicendi genus pertinent?

Inprimis accusationes & defensiones; deinde etiam expostulationes, purgationes, querelæ, de precationes, invectivæ, &c. *Hæc est inventio quæstionum, quas nisi orator apud se distinctissimas habeat, nunquã fœliciter dicet. Alsted. Orat. lib. 4. cap 3 ad finem.*

Genera causarum interdum commiscentur, ut in oratione pro Archia Poeta & aliys videre est. oratio interim secundum principalem propositionem semper est denominanda. Dress. Rhetor. l. 1. p 50.

Post causarum genera restat iam consideremus orationem. quidnam ergo in illa adornanda præcipuè observandum occurrit?

§. 3. Oratio secundum partes suas est adornanda.

nanda. illæ sex numero sunt. Exordium, Narratio, Divisio, Confirmatio, Confutatio, Conclusio; quas omnes pro facultate nostra politas esse & artificiosè compositas curabimus. *Etiam illa cognoram & acceperam antè, quam de re diceremus initio conciliandos eorum esse animos qui audirent, deinde rem demonstrandam &c. verba sunt Crassi apud M.Cic.li.1. de Orat. pag.299.* *Dresser Rhet. lib.1.p.52.*

De Exordio quænam occurrunt observanda? §.4.

Tria { 1o. Quid sit.
2o. Quotuplex sit.
3o. Quæ sint illius leges. }

Quid est Exordium?

Est principium orationis quo auditores ad audiendum præparantur. *Aristotel. Rhet. lib.3.c.14. Quintil. l.4.c.1.*

vide etiam Soarez lib. 2. Rhetor. cap. 2. nec non eximium virum Anthon. Schorum apud Keckerm de Rhetor. Ecclesiastica pag. 186. Alsted. Orator. lib.4 cap.10.

Quomodo præparantur auditores ad audiendum?

Si eos benevolos, attentos, & dociles reddamus.

Quibus possumus rationibus & modis auditores reddere benevolos?

Quatuor modis, 1. *à persona nostra,*

quando officium aut ſtudium noſtrum in Religionem, in remp: erga amicos, erga auditores commendamus, & deinde oramus ut benigne nos audiant, 2 *ab aduerſariorum perſona*, præſertim in genere Iudiciali, cum eos in odiū, invidiam, aut contemptum adducimus: 3 *à perſona auditorum*, ſi illos aut illorum dicta factàq; ciuiliter prædicauerimus: 4 *à rebus ipſis* ſiue negotijs, veluti ſi dicamus negocium illud de quo acturi ſumus eſſe plauſibile, honeſtum, neceſſarium, &c.

Quomodo auditores noſtros efficiemus attentos?

Attentos reddimus auditores, ſi de rebus utilibus, magnis, inuſitatis, & difficilibus, de rebus pertinentibus ad religionem, ad remp: ad ſalutem vel dignitatem auditorum ſignificemus nos dicturos, rogemuſque vt attenti eſſe velint.

Quonam poſſumus modo dociles habere auditores?

Dociles reddimus ſi nos quam breuiter & dilucidè dicturos, ſummamq; negotij ſumma cum breuitate expoſituros promittimus.

Quotuplex eſt Exordium?

Duas fecerunt Exordiorum ſpecies,

Προ-

Προοίμιον, ſcil: ſiue principinm & Πάροδον ſiue Inſinuationem. *Soarez. lib. 2 Rhet. cap. 3.*

Quodnam eſt Principium?

In quo attenti, beneuoli, dociles redduntur auditores, & quidẽ apertè citraq; involucrum: præſertim quando cauſa honeſta, & per ſe neceſſaria eſt, undè licet accõmodare iſtud exordiendi genus omnibus cauſis grauioribus ac honeſtis.

Quid eſt Inſinuatio?

In qua ea omnia quæ diximus peraguntnr, ſed obſcurè & cum quadã diſſimulatione atq; circuitione, proinde hoc exordiendi genus non adhibetur niſi quando res, de qua agitur turpis eſt, aut animus auditoris jam antea de ea perſuaſus, aut per eos, qui pri⁹ dixerint, audiẽdo fatigat⁹ ſit.

Quænam ſunt de Exordio leges?

Tres ſunt præcipuè: 1 *eſt*, Exordiũ non debet eſſe nimis longum, vel a cauſa remotum, vel aduerſarijs aliqua ratione accõmodatum: 2 *eſt*, Vnde ſumatur dicendi initium, parum refert. Nam à circumſtãtijs, veluti loco, tempore, perſonis, itè ab inſigni aliqua ſententia, a lege, ab hiſtoria item ab admiratione à fabula, à voto, & ſimilibus locis incipere non eſt inſolens: 3 *eſt*, Dictionis forma in exordio erit gra-

Πᾶν προοίμιον μακρὸν ἐπιθυμοῦντι ἀκοῦσαι. Keck. Lib. 1. Syſt Rhet. ca. 11. pag. 125 Dreſſerus lib. 1. Rhetor. pag. 53. & ſequent. Soarez lib. 2. Rhet. cap. 4. & 5.

quidem, sed jucunda tamen, & grata, & ab apparatu atque affectatione aliena.

§.5. *De Narratione quot occurrunt observanda?*

Tria { Quid sit. Quotuplex sit. Quinam sunt de ea Canones.

Aristot Rhet.lib. 3 ca.16.

Quid est Narratio?

Narratio est rerum gestarum ac perinde ut gestarum expositio.

Quotuplex est Narratio?

Ant. Scho ius in dialogo apud Keck. de Rhet. Eccles pag.188

Duplex. Vna est ipsius causæ, altera est rerum ad causam aliquo modo pertinentium, quæ alias digressio nuncupatur.

Quid est Narratio prioris generis?

Narratio ipsius causæ est, quâ rem gestam simpliciter exponimus & singula ad nostram pertrahimus utilitatem.

Quænam solent in hac Narrationis specie adhiberi?

Quinque, 1 *Partitio* qua videlicet lævandi tædij, vel perspicuitatis causa, ordinem quendam in narrando ipsi monstrabimus, 2 *Præparatio* qua de nostro aliquid addimus causæ profuturum, 3. *Eleuatio* quæ est rei vel criminis artificiosa depressio, 4. *Exaggeratio* quæ elevationi est contraria, 5. *Admonitio*, qua admonetur Auditor

ditor ut rem rectè expendat.

Quid est Narratio posterioris generis, sive digressio?

Est rerum quarundam ad causam aliquo modo pertinentium expositio, quæ tamen non incommodè omitti poterant. *Quint.l.4.c.3.*

Quando & quibus de Causis adhibetur ista Narrationis species?

His de causis, 1. *Transpositionis* causa, quò videlicet commodius ad aliam orationis partem transeamus, 2. *Similitudinis* causa, quando obiter commemoratur, & ostenditur aliquod negocium vel factum habens cum præsenti quandam similitudinem, 3. *Delectationis*, seu exornationis causa, quandoquidem interdum delectat audire descriptionem rei cujuspiam interpositam, 4. *Laudationis* causa, quemadmodum *Cicero* facit pro C.Balbo digrediens ad laudes *Pompeij*, 5 *Criminationis* causa, veluti cum aspergitur aliquid de adversario, odij conciliandi gratia.

Quinam sunt de Narratione Canones?

Hi, 1. *est*, Narratio brevis erit, 2. *est*, erit dilucida, 3. probabilis, 4. *est*, In omni Narratione diligens haberi debet circumstantiarum ratio, nempe ut in negotijs

Vide *Dresser.l.1. Rhet.p* 84. *Quintil.li* 4.c.2. *Soarez lib.2. Rhet.cap.8. Alsted orat.l.4. cap.11.*

tijs, excutiantur causæ, locus, occasio, instrumentum, tempus, modus, tum personarum decora etiam adhibeantur.

Priores tres canones aliquantulum fusius velim vt explices, quomodo ergo fieri potest Narratio breuis?

Breuis erit, si unde necesse est, inde sumatur initium, si eius rei partes non explicamus, cuius satis erat explicasse summam. si non longiùs quam quo opus est procedimus, si denique non modo id qd obest, verum etiam id quod nec obest nec adjuvat præterimus.

Quomodo autem Narratio fieri potest dilucida?

Dilucida erit, si temporum ac rerum, ut gesta sunt, aut geri potuerunt, ordinem conseruam⁹, nullis additis vel prætermissis, vel transpositis, quæ ambiguitatem possent parare.

Quomodo tandē fieri potest probabilis?

Probabilis erit, si dicamus quæ sunt consentanea judicio naturali, consuetudini, negotio, tum ea adnotemus quæ ex causis & circumstantijs recte sequi, & cohærere quivis intelligat.

De Diuisione quænam occurrunt obseruanda?

Tria

Tria { Quid ſit.
Quotuplex ſit.
Quænam ſint de ea Leges. }

Quid eſt Diuiſio?

Diuiſio eſt in qua ſolūmodo dicitur de quo ſit controuerſia, & quibus ac quot po tiſſimum de rebꝰ ſimus dicturi. *Dreſſer. Rhet. lib. 1. p. 92.*

Quotuplex eſt Diuiſio?

Eius duas fecerunt ſpecies, una eſt quando expendimus ſimpliciter, quibus de rebus verba facere decreverimus.

Hoc autem quot fieri ſolet modis?

Duobus, 1 *Enumeratione*, cum viz. ſignificamꝰ nos pluribꝰ de rebꝰ dicturos, *deinde Expoſitione* quando una tantū de re ſermo inſtituitur. Hinc nōnulli hanc partē vocarunt Propoſitionē, quia viz. ſolummodo proponitur qua de re oratio ſit futura. *Quintilian. li. 4. c. 4.*

Quænam eſt altera Diviſionis ſpecies?

Altera eſt quando exponimus, quid cum aduerſarijs conueniat, & quid adhuc in controuerſia poſitum eſt. *Idem ibid. ca. 5.*

Quænam ſunt Diuiſionis leges?

In genere una eſt, illam eſſe partē orationis multo breuiſſimā, in ſpecie eſt etiā altera, utendum nempe eſſe poſteriore diviſionis ſpecie in genere cauſarum tātum judiciali, priore vero in quocunq; genere

Quænam

§.7. *Quænam de Confirmatione occurrunt observanda?*

Duo { Quid sit. / Quomodo fiat.

Quid est Confirmatio?

Confirmatio (quæ orationis pars præcipua longissimaq; existit) est, in qua Colligendo diversa argumenta, causæ nostræ fidem, authoritatem, & firmamentum paramus.

Τὰς δὲ πίστεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι. *Arist. Rhetor. lib. 3. cap 17. Oratoris officiũ prudentis est & providi, ut si in refellendo aduersario, firmior esse oratio, quam in confirmandis nostris rebus, potest: omnia in illum tela conferamus: sin nostra facilius probari, quam illa redargui possunt, abducere animos á contraria defensione ut ad nostram conemur traducere. Cælius ex Cicerone, Lib. 2. de amplitud. reg. Cælest. p. 144.*

Quomodo aptè fit confirmatio?

Oportet sane volentem parare Confirmationem omnes ingenij neruos in illa componenda intendere, hæcque duo præcipuè intueri, 1. *statum:* id est, propositionem generalem, quæ summã rei, siue negotij de quo agitur complectitur, 2. *argumenta idonea*, ad statum stabiliendum, quæ excogitare ac reperire artis ac prudentiæ singularis est.

Potestne Communis quædam argumentorum inveniendorum forma præscribi?

Non

Non poteſt ulla communis dari quæ accommodetur ſingulis generibus. In unoquoque enim genere cauſarum proprij ſunt loci materiam rerum dicendarũ ſubminiſtrantes, de quibus infra agetur.

Quænam occurrunt de Confutatione adnotanda. §. 8.

Duo { Quid ſit.
Quot modis fieri poteſt.

Quid eſt Confutatio?

Confutatio eſt argumentorum, quæ obijci nobis poſſent, dilutio.

Quot modis fieri poſsit Confutatio ſiue argumentorum dilutio?

Varijs certè rationibus & modis contra aduerſariorum argumenta nos tuebimur, eademque refellemus.

Quænam eſt prima ratio?

Negatio.

Quando eſt illa adhibenda?

Quando obiecta ſunt manifeſtè falſa vel certe obſcura, ſine teſtibus & argumentis allata, nec ab aduerſario comprobari poſſent. Negatur autem quandoque non modo factum eſſe, ſed oſtenditur & poteſtatem & voluntatem defuiſſe, ut dicemus poſtea in genere Iudiciali. *Soarez. lib. 2. Rhet. cap. 25.*

Quænam eſt altera ratio?

Eleuatio,

Eleuatio, quando nempè cum cõtemptu quodã anihilam⁹ atq; irridem⁹ aduerſariorum dicta tanquã leuia & ad cauſam non pertinentia, vel ſecum pugnantia, ſtulta, incredibilia, abſurda, judicibus ingrata.

Quænam eſt tertia confutandi ratio?

Tranſlatio, quando in alias vel res vel perſonas cauſam & culpã tranferim⁹, verbi cauſa, fatetur ſe quiſpiã feciſſe, ſed lege, ſed cõſuetudine, ſed ſuperiorum permiſſu.

Quænam eſt quarta ratio?

Excuſatio, nam multa ſæpi⁹ occurrunt, quib⁹ qd obiectum eſt aliquo modo excuſatur, ut ætas, ſex⁹, imprudentia, caſus, vitæ genus, inſtitutio, &c.

Quænam eſt quinta?

Deprecatio, cum viz. agnoſcit quis obiecta, ſed petit condonari i. rogat ut ſui habeatur ratio, quamuis hæc rara ſit, & nomen Confutationis propriè quidem non obtineat.

Quænam eſt ſexta?

Digreſſio, ubi ab inſtituto aliquantiſper diſcedim⁹, ut principalis cauſæ obliuionē inducamus. Interdum promittimus nos quædã dicturos de re nobis obiecta alio loco, ſenſim tamen pertranſimus, vel certè tam inuolutè attingim⁹, ut judex ignoret, quid ſibi pronunciandum ſit. *Quæ-*

Quænam est septima?

Regestio, qua qd objectum est non diluitur, sed aliud quidpiam ei opponitur, siue par siue maj9; aut qua nos objurgamus aduersarium, ceu qui in obijciendo honesti metam excesserit, & judicum siue auditorum nulla moueatur reuerentia.

Quænam est octaua?

Inuersio, qua docem9 signum vel causam contra nos allatum pro nobis facere, ut si obijciatur, Sepelijsti igitur occidisti, Refellitur, imò si occidissem, non sepelijssem, nam qui occidit relicto cadauere mox aufugit.

Quænam est nona?

Absolutio, qua interpretamur signum aut causam aliter quam aduersarij, ut si illi arguant, sepeliisti ergo occidisti, sic soluitur, Sepelij certè sed misericordia commotus cum obiter præterirem.

Quænam est decima?

Distinctio opus .n. est ambigua siue obscura distinguere, ut causa nostra æquior quam apparebat intelligatur.

Quænam vndecima?

Conquestio, qua querimur de aduersario, ac dicimus eum aliquid callidè addidisse, detraxisse, obscurasse, distulisse, immutasse, dissimulasse.

Est-

Estne etiam, & alia Confutandi ratio?

Restat adhuc unica, quæ dicitur Examinatio argumentationú, quando videlicet argumentationes separatim examinantur, atq; in ijs aliquod vitium ostenditur.

Quot modis examinantur argumentationes?

Duobus, primum in forma, ubi ostenditur argumentationem non eë secundum leges Dialecticas seu Rhetoricas constitutam, veluti si non sit apta forma syllogismi seu Enthymematis, item si sit vitiosa Inductio, Sorites, Dilemma, &c. item si sit argnmentatio Captiosa & sophistica.

At cum syllogismi Rhetorici fusissimi nonnunquam sint & longissime se dilatant quomodo de his rebus dextrè judicabitur?

Vt melius de his rebus judicetur, expedit interdum ornatas atque diffusas oratorum argumentationes distinguere more dialectico in arctos Syllogismos, Hoc enim pacto conspicitur quid vitij in illis lateat.

Quinam est secundus modus quo Examinantur argumentationes?

Secundò

Secundò, examinantur in materia, vbi videndũ eſt num dubium pro certo, probabile pro neceſſario, veriſimile pro vero, controuerſum pro confeſſio, diſſimile pro ſimili, commune pluribus pro proprio &c. ponatur, ſumaturque.

Reſtat adhuc ſexta & vltima pars orationis abſoluenda, Concluſio nempè, de qua quot occurrunt obſeruanda? §.9.

Duo { Quid ſit.
Quænam ſint eius diuerſæ formæ.

Quid eſt Concluſio?

Concluſio eſt exitus & terminus totius orationis. *Ariſtot Rhet. lib. 3 c 19.*

An non variæ ſunt Concluſionis formulæ?

Tres equidem uſurpantur Concluſionis formulæ.

Quænam eſt prima?

Enumeratio, quando ſummatim colligimus, quib[9] de rebus verba fecerim[9], atque vel monemus, vel oramus auditores, ut ſe ſententiæ noſtræ accommodent, faciantque quæ proponimus. *Keck. Lib. 1. Syſt Rhet. ca. vlt pag. 133 Dreſſerus lib. 1. Rhetor. pa. 109. Anton Schorus in dialogo quodã apud Keck de Rhet eccl. p 189.*

Unde deſumenda eſt illa Enumeratio?

Initium Enumerationis ſumitur ab ordine ſeruato in diviſione, aut certe à primò membro principali qd in Cõfirmatione

one tractatum fuit, cætera deinceps ordine ſequentur.

Quænam eſt ſecunda formula?

Indignatio,ſeu Amplificatio qu'b⁹ nimirum moventur auditorum affectus.

Quomodo verò poteſt illud commodè fieri?

His præcipuè modis, *primo*, quando oſtendimus quanta res ſit qua de agitur, quam curæ fuerit hæc Deo, majoribus noſtris,regibus, civitatibus, ſapientibus, &c. *Deinde* ad quos pertineat, nempè ad omnes, ad ſuperiores, pares, iuferiores, ad religionem, politiam. *Tertiò*, proponimus quæ metuenda inde veniant atrociora mala, aut ampliora bona: *Quarto* revocamus in memoriam, quæ antea fuerunt eadem de re judicia tum vicinorum tum hoſtium, & quorumcunque: *Quinto* explicamus voluntatem, conſilium & fines eorum, qui id de quo agitur peregerunt: *Sexto*, genus & modum ipſi⁹ facti aptis verbis & figuris exponimus, veluti incremento, imagine, quam ob oculos breuiter ponamus dicendo rem eſſe nouam atrocem,facilem,difficilem, &c. *Septimo*, Addimus etiam collationem ſeu cōparationē per quam res major appareat, 8, omnia quæ in negocio gerendo acta ſunt

ſunt, quæque conſequi ſolent, acriter & cum affectu inculcamus.

Quænam eſt tertia formula?

Cōqueſtio ſeu commiſeratio, qua breviter movemus ad miſericordiam.

Illud verò quot fieri ſolet modis?

Sex, *Primo*, variam oſtendendo fortunæ mutationem, in quibus commodis fuerimus, & quibus nunc inhæreamus incommodis: *Secundò*, quid ſecuturum ſit, ſi non juvemur: *Tertio*, ſupplices nos exhibemus, atque oramus, ut ætatem, ſexum, dignitatē, vitæ genus reſpiciant: *Quarto*, ſuggerimus quid ad alios venturum ſit mali, ad parentes videlicet, ad liberos, vicinos, cognatos, conciues, ſi noſtri non habeatur ratio: 5. proponere licebit & vitā honeſtè anteactam, beneficia erga remp: atq; ipſos quoq; auditores: 6 monebimus vt ſe cum ipſi reputent, quid vellent fieri, ſi eodem, quo nos ſumus loco eſſent.

Quomodo tribus hiſce Concluſionis ſpeciebus commodè & aptè uti licebit?

Prima certè cōmunis eſt cuicunq; cauſarum generi; duæ poſteriores magis accommodæ ſunt generi Iudiciali.

Hæc de tribus Causarum generibus summatim, deq́ȝ oratione exornanda secundum omnes partes generatim dicta sufficiant, iam agrediamur eadem causarum genera singulatim, doceamusq́ȝ quomodo in singulis generibus exornetur oratio, partesque illius dextrè componantur, nam vt optime Crassus. didici, inquit, causas partim in iudicijs versari partim &c. Li. 1. de orat. Pag. 299

Caput II.

De genere Demonstratiuo.

§. 1.

Quænam præcipuè themata in genere demonstratiuo occurrunt?

Aristotel. Rhet. lib. 1 c. 9. Voss. Instit. l. 1. cap 5. pag 138.

LAudationes & vituperationes, nec non longiores quarundam rerum descriptiones.

Keck. lib. 1. Syst. Rhet. special. cap. 18 pag 531. Joh. Geo Geoss de formandis orat. lib. 2. cap 1 pa. 23. & seqq. Dress. lib. 1. Rhet. pag. 348. Quintil. l. 3 c. 9. Soar. Rhet. lib. 1. c. 42. & seqq. Alsted. orat. l. 2. p 43.

Quænam sunt quæ laudationẽ subeunt?

Tria. Personæ, ut Archias, Euagoras: Facta, ut factum Cæsaris, quod M. Mar-

cellum

cellum qui hostis fuerat, pristinæ dignitati reddidit: & factum Reguli, qui sponte rediјt ad Carthaginenses. Res, ut * animal quoddam, aut planta, aut huiusmodi, Philosophia, Medicina, aut illiusmodi ciuitas, flumen, hortus, &c.

* *Laudatio Cygni apud Dress. pag. 412.*

Persona si sit laudanda quomodo procedendum erit?

Personam aptè laudabimus, si primò ponamus *statum* ob oculos, deinde *orationem* nostram secundum partes suas adornemus.

Alsted. li. 1. de method. Eloquēt. ca. 15.

Quid est Status?

Statum vocamus propositionem complectentem summam rei siue negocij de quo agitur, ad hunc tanquam ad scopum vniuersa quæ sumus dicturi dirigenda sunt, sit igitur conscribendæ orationis status. *Euagoras meritò est laudandus.*

Post Statum iam accedamus ad singulas orationis partes, & primò quomodo instituetur Exordium?

Exordium componi debet secundum regulas prædictas.

Cedò exemplum Exordii de laude Personæ?

Sit pro exemplo illud Ciceronis *Principium* in oratione pro Archia Poeta. *Si*

quid est in me ingenii (Iudices) quod sentio quam sit exiguum, &c.

Qualis adhibenda est Narratio?

Illa quæ est ipsius causæ, quæ efformari debet secundum regulas dictas.

Cedò exemplum Narrationis?

Si pro exemplo illa *Ciceronis* in oratione pro Archia Poeta. *Nam ut primum ex pueris excessit Archias &c.*

Sempérne adhibenda est Narratio?

In hoc certè genere in quo instituitur laus personæ, *Naratio* omitti potest iure optimo propterea quod, quæ de vita moribusque dicenda sunt, sparguntur per totam confirmationem, atque ad eius laudem explicantur.

Qualis in laude persona est adhibenda Diuisio?

Alterutra prioris generis, vel illa quæ fit per Enumerationem, vel illa quæ fit per Expositionem.

Cedò exemplum Diuisionis per Enumerationem?

Sit pro exemplo illa *Ciceronis* pro Archia poeta *Quod si mihi à vobis tribui concedíq; sentiam, perficiā profectò vt hunc Aulū Liciniū non modo non segregandū, cū sit ciuis, verum-*

verumetiam si non esset, putetis adsciscendum fuisse.

Haeccine Divisionis species an semper sequitur Narrationem?

Minimè. nam in oratione pro lege Manilia ponitur ante Narrationem, ut. *Primum mihi videtur de genere belli, deinde de magnitudine, tum de Imperatore deligendo esse dicendum.*

Cedò exemplum Diuisionis per expositionem?

Sit pro exemplo illa *Ciceronis* in oratione pro M. Marcello. *Nullius est tantum flumen ingenii, &c.* ubi significat se dicturum de Cæsaris clementia.

Sempernè adhibenda est Divisio?

Sanè omitti quandoque, si ita videatur, potest, maxime si in ipsa confirmatione dicerdorum ordo satis perspicue demonstrabitur.

Qualis in laude Personæ adhibenda est Confirmatio?

Talis nempe in qua omnes res, ex quib⁹ laus personæ potest crescere explicabũtur

Qui sũt autẽ illi loci ex quib⁹ illa colligũtur?

17. præcipuè, quos ego ad tria revocabo capita, 1 respicit ortum, ut Natio &c. 2 vitã, ut Educatio &c. 3 obitum, ut Vitæ exitus &c.

Quinam est primus locus?

Natio, Græcus ne sit an Barbarus, Gallus an Anglus.

Quinam est secundus?

Patria, Romanus ne sit an Bononiensis, Londinensis an Oxoniensis. habent enim vrbes propria instituta, mores, leges. *Archias natus est Antiochiæ ubi florebant studia literarum.*

Dresser. Rhet. li. 1. p 353. Quintil. l. 5. c. 10 in corpore, ubi definit locum sedem argumenti Alstea. orat. lib. 4 c. 6.

Tertius?

Genus seu natales, maiores, parentes, propinqui si sint splendidi, nobiles, honesti.

Quartus?

Sexus. aliæ virtutes in muliere, aliæ in viro commendantur.

Quintus?

Nomen proprium, quod aliquando peculiaris cuiuspiam rei admonet.

Sextus?

Dotes corporis, ut agilitas gracilitas, pulchritudo. *Euagoras egregia forma fuit & roboris specimen exhibuit in orationibus.*

Septimus?

Natura siue ingenium, & bona animi, vbi exponitur ad certas virtutes propensio, ad literas item, ac Philosophiam,

ad probitatem & quemlibet honeſtum laborem.

Octavus?

Educatio, multum refert apud quos & quomodo quis educetur.

Nonus?

Studia atque artes, quas quiſque ſectatus fuerit, & apud quos Magiſtros, *Archias ad ſcribendos verſus ſeſe contulit.*

Decimus?

Vitæ genus. agricola ne ſit an Miles, item Conjugatus an Cælebs.

Vndecimus?

Conditio, Magiſtratus an priuatus, pauper an Diues, ſervus an liber, *Euagoras in adminiſtratione regni verſabatur.*

Duodecimus?

Bona fortunæ, cuiuſmodi ſunt amicitia, facultas, hæreditates, victoria, *Archias laudatur quod ſummos viros amicos habuerit.*

Decimus tertius?

Res geſtæ publicè & priuatim, *Archias deſcripſit res Cymbricas*, *Euagoras* regnum paternum mirabiliter recuperauit, recuperatum adminiſtrauit ſapientiſſimè.

Decimus

Decimus quartus?

Præmia rerum geſtarum & honores, munera, triumphi &c.

Decimus quintus?

Senilis ætas. *Evagoras ad ſenectutem pervenit, & in ea præclarè egit.*

Decimus ſextus?

Vitæ exitus, lætus honorificus, glorioſus &c.

Decimus ſeptimus?

Opinio poſt mortem ſeu que mortem ſunt conſecuta, ut, funeris pompa, querela bonorum, judicium vulgi.

Iiſne, quos jam enumeravimus, locis ſemper ſtandum eſt?

Non eſt ſemper neceſſarium ſuperſtitioſè de ſingulis locis enumeratis aliquid proferre. ſed de ijs dicetur qui inſtituto conveniant. Quinetiam ſi quid ſeſe offerat, quod locis, quos recenſuimus, videatur non eſſe comprehenſum, addi rectè poterit.

Iſtis verò enumeratis locis cum utendum nobis fuerit, quemnam in illis proponendis obſervabimus ordinem?

Quidam ſequuntur temporum ordinem quem paulo antè in locis recenſendis ipſi obſervavimus. quod facit Iſocra-

tes

tes laudans Evagoram. Quibuſdam placet ita partiri, ut hinc collocent bona corporis, inde bona fortunæ, poſtremò bona animi, & de bonis animi differentes uno loco comprehendunt ea quæ pertinent ad prudentiam, alio quæ ad temperantiam, alio quæ ad fortitudinem, alio quæ ad juſticiam, Quali propemodum partitione uſum videmus Ciceronem in orat. pro L. Manilia.

An ad laudem perſonæ exornandam ſufficit hoſce laudationis locos commemoraſſe, & nudè ſolummodo propoſuiſſe?

Non, ſed operæ pretium eſt ſubinde admiſceas, quæ doceant, delectent animoſq; quo cupis, pertrahãt, Quamóbrem aliquando proderit in commemoratione virtutis alicuj⁹ aliquanto diutius hærere, vel in locum communem digredi, vel certe ſententias & pronunciata admiſcere, ut, Cicero pro Archia Expatiatur in loco communi de laudib⁹ literarum humanitatis, & pro Roſc. Amerino interponit non pauca de Agricultura. *Dreſſ. l. 1. Rhet. p. 394.*

Cedò jam exemplum Confirmationis laudatoriæ?

Longum foret exemplum ſubijcere, Abſolu- Vide *Dreſſer. l. 1. Rhet. p. 363. & ſeqq.*

Isocratis Evagoram, pro qua orat. persolutum est oratori pretium viginti talentorum, reperire licet apud M. Dresi. l. 2. p. 572.

ſolutiſſimum verò extat in Evagora *Iſocratis*. Nec difficile eſſet exercitij gratia colligere ex oratione pro Archia, quæ juſtam Confirmationem laudis Archiæ exhiberent. item ex oratione pro L. Manilia, in qua de eligendo imperatore verba faciens ſummis Pompeium vehit laudibus.

Anne habet Confutatio locum in laude Perſonæ?

Certè hîc Confutatio non eſt neceſſaria, niſi forte obveniat quod aduerſarij jure obijcerent, noſque nequaquam poſſemus præterire aut diſſimulare, hinc ſi fortè occurrat in hominis vita aliquod laude indignum, quod vel defendendum, vel excuſandum eſt, Confutatio aut aliquid Confutationis vice alicubi interponitur. Certe longa Confutatio locum non habet, cum nullus unquam ſuſcipiatur laudandus aduerſus quem multa odioſè obijci queant.

Age brevem quandam formulam Confutationis exhibeto.

Regi Dejotaro obijciebatur criminis loco, quod exercitum ſibi conſcripſiſſet adverſus Cæſarem. Sed quæ adverſarij ad id comprobandum in medium produxerunt,

duxeruut, brevitèr & argutè evertit Cicero. ibi. *Reliqua pars accusationis duplex fuit : una regem semper* &c.

Quomodò tandem in laude Personæ instituetur Conclusio ?

Conclusio brevis erit, constans potissimum repetitione; cui amplificatio aliqua addi poterit. Rectè etiam per exhortationem ad congratulandum vel imitandum finitur. *Soarius lib.2. Rhet.cap.27.*

Cedò exemplum Conclusionis.

Sit pro exemplo & paradeigmate illa Ciceronis pro Archia Poeta constans præcipuè enumeratione & repetitione. *Quare conseruate, judices hominem, pudore eo, quem amicorum studijs videtis comprobari ; tum dignitate, tum etiam venustate &c.*

§.2.

Persona si sit vituperanda, qua ratione illud faciendum erit ?

Ex ijs quæ dicta jam sunt, & exposita de ratione laudandi personam intelligi facile poterit, quomodo contraria ratione & locis inventionis in diversum expositis, possit persona vituperari. Hic enim maxime valet Logicorum regula, *Contrariorum contraria est ratio*, quæ etiam accommodanda est laudationibus Facti & *Vide exemplum satis accommodum apud Dres. lib.1. Rhet. p.384*

Rei

Rei ut nè amplius illam repetamus.

Cedo tamen nonnulla huiusce rei exempla?

Exempla pronum est obseruare apud Ciceronem in invectivis, in actionibus Verrinis & Philippicis.

§. 3. *Factum verò si sit laudandum quomodò procedendum erit?*

Factum aliquod laudaturus, primum intuere *statum.* verbi causa. *Sit laudandū. Cæsaris factum, qui M. Marcellum recepit in gratiam*; deinde *orationem* secundum singulas suas partes ad ornato.

Exodium ergo quomodo formabitur?

Alsted. Orator. lib. 4. cap. 15. Exordium ea ratione, quæ anteà exposita est, tractabitur.

Narratio quomodo instituetur?

Narratio, si omnibus de facto constat, negligitur, quem admodum Cicero *facit* in oratione pro M. Marcello. si non constat, dilucidè exponetur.

Divisio qualis erit?

Divisionem liberum est simpliciter vel prætermittere vel adhibere.

Confirmatio quomodò componatur?

Dress. Rhetor. p. 419. Confirmatio tres præcipuos habet locos,

cos, Honestum, Vtile, Difficile.

Quomodo ostenditur factum aliquod esse honestum?

Probatur .id ex eo quod justum sit, justum autem esse docetur, si in eo elucet pietas erga propinquos, patriam, rempub. elucet observantia erga magistratus, bene meritos, elucet rectæ rationis & naturæ dictamen, similiter etiam si factum cum prudentia, fortitudine, temperantia conjunctum declarabitur.

Quemodo ostenditur factum aliquod esse utile?

Probabitur, id ex eo, quod sit necessarium reip. conservandæ, illustrandæ religioni, prodesse magistratibus, subditis, omnibus ordinibus, præsentibus, posteris, domesticis, peregrinis, similiter si factum cum jucunditate etiam conjunctum declarabitur.

Quo modò ostenditur factum aliquod eße difficile?

Certè τὰ χάλεπα καλά. Ex eo enim laus crescit, quod negotium arduum sit nec facilè à quopiam absolui potuerit: quod

quod multorum conatus sæpè in eo frustrati, quod rarò aut nunquam simile visum sit. difficultas autem præterea ex circum stantijs rei gestæ colligitur.

Quænam ergo sunt istæ Circumstantiæ?

Quædam personis, quædam rebus conveniunt. hoc autem versiculo suggeruntur. *Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodò, quando.*

An ad laudem facti sufficit nuda istorum locorum enumeratio & propositio?

Quint.l.8.c.5.

Minimè. probationibus enim quædam utiliter annectenda sunt ad docendum, delectandum, & movendum : cujusmodi sunt sententiæ, Apophethgmata, exempla, historiæ, & id genus ex * poetis, Philosophis, historiographis, facile parabilia.

** Ludovic. Viu. de causis corrupt. art. lib. 4. p. 141.*

Cedò jam exemplum istiusmodi Confirmationis?

Pro exemplo sumatur illa Ciceronis in oratione pro M. Marcello. *Nam bellicas laudes solent quidem extenuare verbis, easq; detrahere ducibus &c.* quæ quidem tota Oratio in laude facti versatur.

Annè hìc confutatio locum habet?

Confutatio, si suspicamur quædam contraria adferri posse ad demonstrandum factum non esse honestum, difficile, utile;

vtile, meritò adhibeatur: alias omitti poterit. ſicut pro M. Marcello facit M Cicero.

Quod ſi tamen opus fuerit confutatione, quomodò eam tractabimus?

In ea certè occurrendum eſt obiectis, vt ſiquã aduerſarius dixerit ſtultitiã, nos contra prudentiã, quam ille ſæuitiam nos ſeveritatem, quam ille temeritatem nos fortitudinem, quam ille tenacitatem nos frugalitatem oſtendamus.

Concluſiò qualis adhibend eſt?

Concluſio ad leges ſuperius præſcriptas efformabitur. Recteq; hic interſeretur adhortatio breuisad collaudandum & congratulandum, ad agendum gratias, & ad imitandum factum.

Res verò ſi laudanda ſit, quomodo procedendum erit?

Status primum obtineat locnm. vt *laudãda eſt Philoſophia, medicina*, itẽ *ciuitas, ædificia, regiones, montes, flumina, conuiuia, itinera*, aliaq; id genus occurrunt laudanda: deinde *orationem* ipſam aggredere.

Quando inſtituetur exordium?

Eo modo, quo iam antea diximus.

Quomodo efformabitur Narratio?

Narratio locum hic non habet, niſi res, quam ſuſceperis laudandam, non ſit

omnibus perinde nota.

Quid tum fiet de Diuisione?

Diuisio, si libeat orationem partiri in certa capita, adhiberi potest.

Qualis erit Confirmatio?

Confirmatio tribus modò enumeratis locis instituetur, nempe honesto, vtili, difficili aut facili.

Vnde desumenda est rei honestas?

Sumitur ex causis efficientibus, itemque adiunctis: ut ab inuentorib⁹ ab antiquitate, à dignitate, à virtutibus quæ ipsi rei videntur insitæ & coniunctæ.

Cedò Exemplum?

Philosophia est donum Dei, est antiquissima, atq; omnium disciplinarum parens, in qua præstantissimi homines occupantur, quæ docet virtutes, atq; honestas actiones, docet inuestigare naturas rerum, &c.

Vndè desumenda est rei vtilitas?

Sumitur ex finibus, effectibus, consequentibus.

Cedò Exemplum?

Philosophia multa adfert præsidia vitæ, monstrat namq; disciplinam de moribus, tradit leges, formam administrandæ reipub. subministrat, medicinam docet &c. Item prodest omnibus hominũ ordinibus, nobilibus, plebeijs

adhac

adhæc omni ætati, denique quouis tempore, tam in aduersis, quam in secundis.

Quid refert res sit facilis vel difficilis?

Imò multum refert, ut res maiori sit in admiratione, aut etiam auidius expetatur

Cedò breuiusculam rei laudationem ob difficultatem?

Profundissima quidem sunt Philosophiæ mysteria, intimasq; rerum naturas rimari difficillimũ, at q͠ò difficilius eò pulchrius haberi debet, pulchra enim quæ sunt, ea quoq; sunt difficilia. Fœlix qui potuit rerum cognoscere causas.

Cedò iam totius confirmationis exẽplũ?

Pro exemplo sumatur illa laus humaniorum literarum, nominatim vero ipsius poeseos apud Ciceronẽ in orat. pro Archia. *Atqui sic à summis hominibus, eruditissimisq; accepimus, cæterarũ rerũ studia & doctrina, & preceptis, & arte constare, Poetam natura ipsa valere, mentis viribus exitari, & quasi diuino quodã spiritu adflari &c.*

Annè Confutatio hic adhibenda erit?

Quoties obijci aliquid dilutione dignum potest, confutatio etiam addi potest.

Quem in finem adycienda est conclusio?

Vt (præter Enumerationẽ vel amplificationẽ) excitentur auditores ad magni-

faciendum ad amandum, colendumque eam rem, qua de agimus.

§. 5. *Ad hoc laudādi gen⁹ dixti pertinere longiores regionū, civitatū &c. descriptiones, de ijs ergò quæso; agam⁹ sigillatim, meq; edoceas velim imprimis quomodo laudari poßint regiones?*

Dresser. Rhetor. pa. 425. Alsted. li. 4. c. 6.

Regiones laudantur 1. à regib⁹ ac ducibus 2. à situ & locorū vicinia. 3. ab aeris clementia. 4 ab aquis fluvijs, stagnis Mari. 5. ab urbiū frequentia & celebritate. 6. à virtute bellica. 7. ab institutis & legib⁹. 8. à cultu religionis. 9 à fertilitate. 10. à frugibus. 11. ab animalibus.

Cedo exemplum?

Apud Cicerone in Verrina quarta exstat laus Siciliæ. apud Plin. li. 3. ca. 5. Italiæ.

Quanam ratione laudantur Civitates?

Dress. Rhetor. p. 430.

Varijs 1 à conditore. 2. ab antiquitate. 3 à situ. 4 ab aere. 5 ab aquis. 6. ab artiū diuersarum cultu. 7 ab opib⁹ & rerum abundantia 8. ab institutis vel legib⁹. 9. à virtute bellica. 10. à ducum & civium virtutibus. 11. à senatu. 12 à mercatu 13. ab ædificiorum splendore, & similibus.

Cedò exemplum?

In actione sexta contra Verrem describitur urbs Syracusæ.

Quomodo laudantur ædificia?

Primò

Primò ab authore. 2 ab amplitudine. 3. à figura. 4. ab usu, veluti si sint dicata peragendis sacris, defendendæ civitati, habēdo senatui instituendæ inventuti. 5. à situ & prospectu 6. à partib⁹. h.e. à vestibulo, penetrali, officinis, conclavib⁹, triclinijs, aquis, ab adjunctis hortis à speculis.

Cedò exemplum?

Apud Virgil. Æneid. 1. templum Carthaginense describitur. In Verrina autem Ciceronis sexra describuntur valuæ templi Syracusanorum.

Quomodo laudantur Montes?

Laudantur montes 1-à radicibus 2. ab ijs quæ in ipsis nascuntur, vel herbis, vel alijs rebus. 3. ab ijs quæ effodiuntur, item si quid memorabile habeant. 4 a fontibus in de scaturientibus. 5. ab alijs rebus varijs & prodigiosis.

Cedò exemplum?

Ætnā eleganter describunt Virgilius, Claudian⁹, Plini⁹, Aul⁹ Gelli⁹ lib. 17. c. 10.

Flumina si veniāt describēda, quomodò laudātr

Ab ortu primò, deinde ab amplitudine. 3. a celeritate, 4. ab insulis, si quas cōtinent, 5. a locis adjacentib⁹. 6. a nemorib⁹, civitatib⁹, pascuis quæ rigant 7 a genere piscium. 8. a metallis sive lapidibus si quos *Dresser. lib. 1. Rhet. p. 453.*

 pro-

proferant, 9. a salubritate seu peculiaribus effectibus naturalibus.

Cedò exemplum?

Plinius Nilum Ægypti fluvium describit lib 5.c.9. Cæsar in lib de bello Gallico aliquos fluvios describit.

Quomodò describuntur pompæ, siue funebres siue triumphales?

Primò a causis & finibus, ob quos constituuntur, 2. à personis quæ interfuerunt: earumquæ dignitate, habitu. 3. ab actionibus & apparatu. 4. ab interpretatione earum actionum. 5. a spectaculis, si qua exhibita fuerunt, & huiusmodi.

Quomodò depinguntur convivia?

Iisdem sanè locis quibus Pompæ celebrantur, nisi quod fercula, Colloquia, & locus ipse interdum pleniore sermone explicantur.

Itinera etiam quomodo describuntur?

Describuntur itinera seu peregrinationes commemorando loca ex ordine occurrentia, & siquid in ijs fuerit memorabile res quoq; gestas toto profectionis tempore, in opinatos eventus tàm prosperos quam aduersos, & vt res tulerint itineris iucunditatem, utilitatem &c.

Aliæ res an non quãdoq; in laudẽ incurrũt?

Maximè.

Maximè. ex hiſce verò formulis haud difficile eſt colligere, quomodo aliæ etiã res laudandæ veniant? *Utq; copiam habeas argumentorum ſemper ad manum maximéque expeditam. non abs re fuerit rerum cauſas, effectus, adiuncta, coniugata, oppoſita, cæteroſq; locos Topicos noſſe & ediſcere præcipuè ex Ramo lib. 1. Dialectices. Qui tamen in eo videtur reprehendendus quod nudas definitiones locorum alquot exemplis illuſtratas propoſuerit, neq; indicaverit modum & rationem, qua peti poſſunt ex iſtis locis argumenta, neq; regulas canonesq; docuerit, quando valet argumentũ à cauſa ad effectũ, à ſubiecto ad adiunctum, & ita deinceps, quod Logicum vel maximè decebat. Hoc nolim à me dictũ quiſquam exiſtumet ſugillandi ſtudio, imò mirari ſoleo Ramæum ingeniũ & venerari, & ſi iſtas regulas in Topicis non omiſiſſet, procul dubio omnes, qui de iſta Logices parte ſcripſerunt unquam, multis paraſangis poſt ſe reliquiſſet vir acutiſſimus. Sed hoc obiter. Si quid pecco hac in re, maturiora doctorum iudicia & monita non eſt quod renuſem.*

Caput Tertium.

De genere Deliberatiuo.

§ 1

Quænam præcipuè Themata in genere Deliberatiuo occurrunt?

SVasiones aut dissuasiones, quibus accedunt exhortationes, petitiones &c.

Groſſ. de formandis orat. lib. 3. cap 1 pa. 19. & ſeqq. σι μβυλῆς τὸ μὲν, προτροπή, τὸ δὲ, αποτροπή, *Deliberationis quidam vna pars eſt ſuaſio, altera diſſuaſio. Ariſtotel. Rhet lib. 1. c. 3. Dreſſ. lib 1. Rhet. pag. 216. & ſeqq. ſatis multis. Quintil. l. 3. Inſtitut. c. 10. Soar. Rhet. lib. 1. c 50. & ſeqq. ad finem libri primi. Voſſ. Inſtitut. lib 1. cap. 4 vbi exempla hoc in genere non ſpernenda invenire licet pag 62. Alſted orat. l 4. c. 6. c 15. Quamvis Kecker. iſta non avident lib: 1. Syſt. Rhet. ſpecial. ca. 9. p: 447,*

Vt apta fiat ſuaſio, quid faciendum?

Primò intuere *Statum*, veluti. *ſitne lex recipienda? Si pax cum hoſtibus eſt componenda?* deinde *orationi* incumbe.

Quale erit Exordium?

Efformetur in genere ſecundum præfixas, prædictaſque regulas. in ſpecie verò tam hic quam in tota oratione habenda eſt & eorum qui deliberant, & eius qui ſuadet, & negotij, de quo deliberatur, ratio: videndumque ne quid vnquam contra horum dignitatem committatur.

Narratio ſemperne neceſſaria?

Non

Non ſemper. prodeſt tamen occaſionem deliberationis, niſi fortè prius nota ſit, ſummatim explicare.

Eſtnè Diviſio adhibenda?

Diviſio certè hic locum habet, quomodo a Cicerone quoq; poſitam videmus in oratione pro lege Manilia, quæ tota verſatur in genere Deliberatiuo, utpotè qua ſuadet, ut Cn. Pompeio belli Mithridatici ſumma committatur.

Quomodo conficiam Confirmationem?

Iſtà abſolvitur tribus potiſſimum locis. Honeſto, Vtili,& Facili.

Quomodo ſuadebo ab Honeſto?

Illud tibi liquidò conſtabit, ſi ad laudem Facti recurras. Quibus enim locis ſeu probationibus, quod factum eſt laudatur, ijs faciendum aliquid ſuadetur.

Quo modò ab utili?

Iſtius quoq; loci probationes ibi loci expoſitas reperies.

Quo modò tandem à Facili?

Benè mones. Fruſtra enim ſuadeas quæ perfici haud poſſunt. Facile autē aliquid eſſe demonſtratur, quum dicim⁹ qd in noſtris viribus poſitum ſit, cum oſtendimns quid valeat diligentia, aſſiduitas, pertinacia, quid acceſſurum ſit ex ope, conſilijs,

auxilijs

auxilijs aliornm, ſuperiorum, patium, propinquorum, extraneorum. ubi tamen ante omnia diligenter nobis attendendũ eſt circumſtantijs, nempe quid loco, quid tempori, quid perſonis, quid dignitati, quid ætati, ſexui, negotij finibus, ſeu cauſis, quid modo agendi conveniat aut non conveniat.

Cedò jam exemplum iſtiuſmodi Confirmationis?

Vide Inſuper Dreſſer. lib. 1. Rhetor. pa. 224. & lib. 2. pa. 537.

Confirmationem in genere deliberativo videre licet apud Marcum Ciceronem pro lege Manilia prolixam ſatis, non tamen ſecundum has præceptiones conſcriptam. Alia brevior multò, & noſtris etiam Regulis accommodatior occurrit apud T. Livium Decad. 4. lib. 6. Ea oratiuncula eſt, in qua Acilius Conſul ſuis ſuadet, eoſque hortatur, ut adverſus Ætolos hoſtes pugnam capeſſant. ſic incipit. *Pleroſq; omnium ordinum milites inter vos eſſe video, qui in hac eadem provincia &c.*

Quomodo verò Confutationem inſtituam?

Confutatio tibi parabitnr, ſi aduerſariæ partis omnes rationes diluantur. h.e. vel demõſtrentur non cõſentire cum honeſto, vel invtiles eſſe, vel nimium difficiles.

ciles vel non ita appositæ.

Cedò exemplum?

Exemplum habes perspicuum satis apud M. Ciceronem pro lege Manilia ubi refellit orator Q. Catulũ & Hortensium. *At enim vir clarissimus reipub. & vestris beneficiis effectus Q. Catulus, itemque summis ornamentis honoris virtutis, ingenii preditus Q. Hortensius ab hac ratione dissentiunt; quorum ego authoritatem &c.*

Qua demum ratione instituam Conclusionem?

Conclusio constabit enumeratione & amplificatione, & artificiosa quadam suasione & protractione in nostram sententiam.

Cedò exemplum?

Peroratio illa M. Ciceronis in oratione sæpius repetita (quæ tota Deliberativa est) pro lege Manilia sit exemplo. *Quæ cum ita sint C. Manili, primùm istam tuã & legẽ, & voluntatẽ, & sententiam laudo &c.*

Qua ratione possim orationem suasoriam conficere me satis edocuisti. Quæso jam ut qua via ad dissuadendum progrediar breviter velis indigitare. §.2.

Quâ ad suadendum, eâdem licet viâ progrediaris ex adverso ad dissuadendum

locis

locis & argumentis petitis ab Inhonesto, Inutili, Difficili seu Impossibili, hic enim illud obtinet, *Contrariorum contraria est ratio.*

Dixti exhortationes, dehortationes, petitiones, Commendationes ad hoc genus omninò pertinere.

Dresi. l. 1 Rhet. sua p. 239.

Omninò. Quare eodem prorsus artificio, ijsdemque locis jnventionis tractandæ veniunt, ita vt non opus habeant præceptionib. proprijs, alijs.

Cap. Quartū.

Capit. Quartum.

De genere judiciali.

Quænam præcipuè Themata occurrunt in genere Iudiciali? §. 1.

ACcuſationes in primis & defenſiones, item purgationes; expoſtulationes &c. *Ariſtot. Rhet. lib. 1. c. 10.*

Quomodo debet oratio hoc in genere per omnes partes abſolvi?

Ante omnia intueri oportet *ſtatum*, deinde *oratio* ipſa eſt adornanda. *Quint. l. 12. c. 8.*

Eſt ne ſtatus hoc in genere ſimplex?

Minimè. triplex enim eſſe poteſt. 1. *Conjecturalis* & oritur ex quæſtione *An ſit factũ?* 2. *Finitiuus*, qui ex quæſtione *Quid ſit?* oritur. 3. *Iuridicialis* qui à quæſtione *Quale ſit factum?* originem ſuam ducit. *Keck. Lib. 1. Syſt. Rhet. ſpec. c. 9. p. 450. Vide Geo. Groſi. de formandis orat. lib. 4. cap. 1. p. 145 & ſeqq. & Dreſſ. l. 1. Rhet. p. 148. Quint. l. 3. ca. 11. 12. 13. & per totum librum 5. & lib. 7. cap. 7.*

Exemplis res fiat clarior, de ſingulis ergo quæſtionib⁹, ſi libuerit, ſubijce exempla?

Libens illud in tui gratiam facio. Ajax poſt quam reſciuit quæ per inſaniam feciſſet, gladio ſemet ipſum in ſylua confodit. Interveniens Vlyſſes gladium cruentum educit; paulo poſt advenit Teucer

Ajacii

Ajacis frater, Is Vlyssem, quem antea fratris hostem noverat, reum homicidij inclamat. Negat Vlysses. hic ergo ex conjecturis elicienda est veritas. Quare hujus causæ status erit *Coniecturalis. An Vlysses Ajacem occiderit vel non.*

Cedò insuper exemplum status Finitivi?

Quidam sustulit rem privatam è loco sacro, quæstio oritur, *sitne sacrilegium commissum, an vero simpliciter commissum furtum.* hoc patet ex definitione, qua de causa dicitur hic status *Definitivus.*

Appone, si placet, etiam exemplum in statu juridiciali?

Appono, idque ex M Cicerone. Clodium occisum a Milone constabat omnibus, at num juste occisus esset orta est quæstio. hinc ergo oritur status *Iuridicialis*, & Cicero hunc sibi proponit, *Clodius iure occisus est.*

Cum ergo status hoc in genere admodum varij sint, qua ratione deprehendam causæ eius, quæ proponitur, statum?

Oportet causarum initia & progressus, hoc est, partes adversarias ad litem sese parantes, animo contemplari, quod ubi diligenti admodum feceris indagine, obveniet procul dubio, de quo principaliter

liter lis instituitur, atque hoc ipsum qualecunque sit, status est & causæ caput.

Verum hoc velim mihi explices exemplo breviore, vel in statu Coniecturali?

In conjecturali elicitur facillimè status Controversiæ ex Intentione & Depulsione, quas statim sequitur Iudicatio. v.g. 1. Intentio est *Occidisti Aiacem Ulysses* 2. Depulsio, *Non occidi*. 3. ergo judicatio & status ipse jam oritur, *utrum Ulysses Aiacem occiderit?*

De statu satis, tempus iam est, ut quomodo oratio ipsa sit adornanda me adoceas, quale ergo erit Exordium? §. 2.

Exordium in genere juxta præcepta semel tradita instituatur: in specie verò, qui accusatoris, vel defensoris partes in se recipit, prudenter videbit, quid personā deceat, circumspectè aget in omnib⁹. *Alsted. Orator. lib. 4. cap 15.*

Qualem admittit hoc genus Narrationem?

Narratio non est prætereunda, nihilq; continebit ijs, quæ probare intendimus, adversans.

Quid fiet de Divisione?

Ea quidem pro arbitrio dicentis parabitur.

Con-

Confirmotionem verò quomodò instituam?

Confirmationis tractandæ non potest una præscribi communis formula, sed secundum diversos hoc in genere status alia est atque alia, quare necessum habeo de Confirmatione secundum statum Conjecturalem Finitiuum, Iuridicialem sigillatim monere.

Qua ratione possim mihi parare Confirmationem in statu Conjecturali?

Si observaveris locos vnde depromitur, eosque duplices ἐντέχνους καὶ ἀτέχνους.

Quinam sunt loci artificiales ἔντεχνοι?

Duo sunt, voluntas & Facultas.

Quomodo significatur voluntas?

Dupliciter. 1. *ex qualitate personarum*, ubi a patria a majoribus, ab educatione, à studijs &c probationes duci possunt ad docendum, facinus a reo admissum esse. defensor vero altera ex parte demonstrabit, à natione, ab majoribus, ab educatione &c. nihil certi posse constitui, cum hæc non obsint, quo minus quis in virum probum evadat. 2. *ex causa*, cujus duæ species sunt & partes. *Impulsio* nempè & *Ratiocinatio*.

Grosf. ubi supra Dresf. li. 1. Rhet. pag. 15. Quintilian. lib. lib. 5 c. 1. & seqq. Alsted. orat. lib. 4. cap. 7.

Quid est impulsio?

Im-

Impulsio est causa προηγουμένη, interior, ut liuor, ira, invidia ambitio, auaritia & similes affectus animi temerarij, ex quibus factum admissum probabit accusator, defensor verò attenuabit.

Quid est Ratiocinatio?

Ratiocinatio est præmeditata excogitatio ad aliquid faciundum vel non, quæ est causa προκαταρκτική, externa, ut si dicat accusator fecisse reum adductum spe lucri, honoris, vel metu incommodorum; quod vel negabit defensor vel extenuabit, dicetq; iniquum plane esse, omnes ad quos aliquid emolumenti ex re quapiam derivabitur in suspicionem maleficij venire.

Fuit voluntas, quomodo significatur Facultas?

Facultas significatur tum signis, tum circumstantijs.

Quotuplicia sunt signa?

Triplicia, 1. Antecedentia, ut ubi reus ante visus sit, & cum quibus, apparatus eius, loquela, minæ. 2. Adjuncta negotio, ut clamor ex auditus, tum cum res gesta est, si ullo sensu aliquid deprehensum. 3. Consequentia, ut neglecta inventaque in loco cædis arma, cruor, rubor, trepida-

tio, titubatio, timor, ex quibus quædam ſunt τεκμήρια & neceſſaria, quædam εἰκότα & contingentia, Illa omnia, ut ratio poſtulaverit adhibebit accuſator, quæ defenſor quidem refellere debet, imo & aliquando invertere; quum docetur ſignum quod contra nos producitur, pro nobis facere.

Quomodò ſignificatur Facultas ex circumſtantijs?

Iſtæ quidem ſunt vel loci, vel temporis, vel occaſionis & modi. *loci*, ubi videndum oportunus ne fuerit an importunus, anguſtus an amplus, ſacer an prophanus, itē an præſcierit alterum eò venturum. *temporis*, qua parte anni, nocte an interdiu. *occaſionis*, an idonea fuerit ad rem perficiendam vel minime idonea. *modi*, ſponte an vi; palam an occulte, prudens an imprudens, & omninò omnia a quibus ſuſpiciones colligi poſſunt oportunè adhibentur in Conſilium.

Quinam ſunt loci ἄτεχνοι inartificiales?

Soar. Rhet. lib. 1. cap. 29. & 30.

Sunt illi quidem teſtes, rumores, codicilli, juſjurandum, chirographa, & ſimilia.

Cedò exemplum iſtiuſmodi Confirmationis, in ſtatu Conjecturali?

Exemplo illa ſit M. Ciceronis in oratione,

tione 43 pro rege Deiotaro, ubi appositissimè demonstratur, quomodo in causa Conjecturali defensor partes suas tueri debeat, & interposita etiam sunt, quæ ad accusatorem spectant. summa est. Cæsari non structas esse insidias à rege Deiotaro, quia neque illi fuit voluntas struendi, nec facultas perficiendi. sic incipit. *Is igitur non modò à te* (alloquitur Cæsarem ipsum) *periculo liberatus, sed etiam honore amplissimo ornatus arguitur domi te suæ interficere voluisse; quod tu, nisi eum ferocissimum judicas, suspicari profectò non potes, &c.*

Vide exemplum accommodum apud Dress. Rhet. l. 1 p. 159. & sequentibus aliquot paginis.

§. 4.

Post Conjecturalem, descende ad statum Finitivum, sive Legitimum, qua ratione in eo statu instituam Confirmationem?

Secundum diversas in eo controuersias, diversimodè potest institui. Istæ autem (ut mihi videtur) omnes ad duo capita revocari possunt, quædam namque *primariæ* sunt, quædam *secundariæ*.

Quænam primariæ sunt hujus status Controversiæ?

Istæ quæ ex definitione oriuntur, vndè etiam & status ipse nomen suum habet. Definitivus enim dicitur. v. g.

 1. *In-*

1. Intentio, *Tu Corneli es sacrilegus.* 2 Depulsio, *Ego sacrilegus non sum, sed duntaxat fur.* 3. Ratio, *quia rem duntaxat profanam, nec sacram furatus sum, quadruplum redditurus.* 4 Firmamentum, *Etiamsi rem profanam suffuraturus sis, nihil ominùs tamen ex æde sacra surripuisti.* Ex quibus rebus oritur jam. 5. status Definitivus, qui alias Iudicatio dicitur, *Sacrilegusne sit an fur qui profanam pecuniam in æde sacra depositam surripuerit?*

Quomodo ergo tractanda est Controversia ex definitione orta?

Dresser. lib. 1. Rhet. p. 194. Quint. l. 7. ca. 4.

Oportet quidem *primò* propriè definire utrumque nomen juxta leges definiendi, atque ostendere, utrum eorum nostræ causæ seruiat, ac facto conveniat, *dein* contrariam definitionem evertemus, atque docebimus esse falsam imperfectam, sophisticam &c.

Cedò exemplum istius Confirmationis in statu Definitino?

Aptissimum legere licebit apud M. Ciceronem in Philippica octava, summa est hæc. Antonius Martinam obsidebat, ac Brutum Consulem oppugnabat, quare bellum adversus Antonium in senatu decretum est. quidam autem vel metuentes

An-

Antonium, vel exiſtimantes nimis aſperum id videri, Contendebant mollire, atque dicendum non bellum, ſed potius tumultum; Cicero omninò demonſtrat bellum appellandum. ſic incipit. *At in quo fuit Controverſia? belli nomen ponendum eſſe in ſententia quidam non putaqant, tumultum nominare voluerunt, ignari, &c.*

Quænam ſunt ſecundaria huius ſtatus Controverſiæ? §.5.

Quæ oriuntur 1. ex Contrariis legib⁹. 2. ex ambiguo vel vocabulo, vel ſcripto. 3. ex tranſlatione. 4 ex Ratiocinatione. *Soarez de Arte. Rhet. lib. 2 ca. 14.*

Quomodo tractanda eſt Controverſia orta ex Contrarijs legibus?

Hac via oportet hic progredi 1. legem pro nobis facientem recitabimus, explicabimus, collaudabim⁹. 2. oſtendemus eā cauſæ noſtræ convenire idque iure, uſu, conſuetudine, exemplis. 3. legem ab adverſario allatam docebimus vel non convenire cauſæ, vel ſi conveniat conciliari debere, aut pro nobis potius facere quam contra nos. 4. diſpiciemus num lex illa ſit per aliam abrogata, correcta & mutata. *Dreſs. l. 1 Rhet. pa. 209. Quintil. li. 7. c 8.*

Quomodo tractanda Controverſia eſt ex ambiguo vocabulo?

Dresſ. l. 1 Rhet. pa. 202. Quint. li. 7. c. 10.

Ea quidem oritur, quum vox natura ſit πολύσημος, vel cum mutatio ſit accentus, generis &c. v. g. *Paterfamilias amico legavit taurum: poſt mortem amicus ſervum petit, qui Tauri nomine appellabatur. hæres fatetur ſe quadrupedem debere.* 1. ergo inſpicenda eſt vocum proprietas. 2. noſtram interpretationem Convenire oſtendemus negotio, æquitati, legibus, Conſuetudini. 3. docebimus interpretationem aduerſariorum contraria ſpectare.

Quomodò tractanda eſt, ſi oriatur ex ambiguo ſcripto?

Dresſ. ibidem. pa. 205. Quintilian. lib. 7. cap. 7.

Iſta cauſa tractabitur hunc in modum. Pro ſcripto dicturi. 1. Scriptorem collaudabimus, & ipſum ſcriptũ clarè recitabimus. 2. Explicabimus quid verba ſimpliciter ſignificant, & quomodò perperam ea interpretentur aduerſarij. 3. quam interpretationem nos perſpicuis argumentis refellemus. 4. & noſtram confirmabimus a juſto, ab utili, a neceſſario, exemplis etiam & teſtimonijs, ſimilibus, ab incommodo, ab inanibus, quæ quærit adverſarius, diverticulis noviſq; interpretationibus. Pro voluntate autem ſcriptoris ſi dicendum ſit ſcriptorem ſimiliter collaudabimus. 2. explicabimus ſcriptum ipſum

ſnm ſimpliciter acceptum, aut abſurdum eſſe, aut repugnans legi, conſuetudini, bono, & æquo. 3. interpretationem adverſariorum refellemus ab abſurdo, impoſſibili &c.4 noſtrā cōfirmabim⁹ ex antecedentib⁹ & conſequentib⁹, exemplis, eventib⁹,legib⁹,teſtimonijs ſimilib⁹,& calumnijs deniq; aduerſariorum, qui more ſophiſtarum ſcriptū quidem cognoſcunt, tamen verā interpretationem reijciunt.

Quomodo tractanda eſt Controverſia ex tranſlatione?

Illa oritur,cum non directè ad rem reſpondetur, ſed opponitur exceptio aliqua, ut, *non debeo coram hoc judice, aut hoc in loco cauſam hanc agere*. ſic verò expedietur. Primùm diſpicere oportet, num aliquis ejus rei actionem,petitionē,aut executionem habeat,cui non convenit: Num quid geratur alio modo, tempore, loco, lege quam par eſt.Deinde præter Circūſtantias etiā cauſæ utiliter conſiderantur. *Dreſſer. Rhetor. ſue lib.1.pa.215.*

Quomodo tractanda eſt controverſia ex Ratiocinatione?

Illa quidē oritur,cū de cauſa propoſita nulla habetur propria lex,ſed quæritur judiciū ex reb⁹ ſimilib⁹ ſiue cognatis.Quare hic videre cōvenit.1.An alia lege conſtare *Dreſſ.p.213. Quintil.li.7.c.9.*

ſatis de ea poteſt, 2 an in rebus paribus quicquam ſimiliter ſcriptum extet, 3 negotium cum negotio, rem cum re diligenter oportet conferre & ſimilitudinem explicare, obſeruando. ſc. partes, progreſſus, fines, cauſas, circumſtantias, &c. ex quibus ratiocinationes noſtræ omnes petendæ ſunt.

§.6. *Poſt definitivum reſtat iam Iuridicialis ſtatus, in quo qua ratione inſtituam Confirmationem iam velim me doceas?*

Iſta quidem parabitur ſecundum duplicem hoc in genere ſtatum Controuerſiarum *Abſolutum* ſc. & *Aſſumptivum.*

Quisnam eſt ſtatus Abſolutus?

Quintil. li.7.c.5 Cum reus ipſam rem, quam ſe fecisse confitetur, jure factum dicit & ſimpliciter defendit, ut, *Milo iure Clodium occidit*, ita n. M. Cicero contendit.

Quomodo tractabitur cauſa in ſtatu abſoluto?

Si cauſa in ſtatu abſoluto offeratur, vt *An Milo Clodium iure occiderit?* hiſce locis jure id factum demonſtrabimus, 1 a Natura (vel jure Naturæ) quæ quidem inſeruit omnibus ſtudium conſeruandi ac defendendi ſui, 2 a lege (vel iure ſcripto) quæ

quæ permittit vim vi depellere, 3 a Iudicato, Maiores nostri absoluerunt eos qui vim vi in necessitate depulerunt, 4 ab Æquo & bono, huc referendi sunt loci suasorij, 5 a pacto. permissione, vel comminationibus antecedentibus.

Cedò Exemplum?

Accommodatior certè formula nulla esse potest, quam illa. M. Ciceronis in orat. pro Milone, quæ Narrationem ipsam immediate sequitur. *Hæc sicut exposui, ita gesta sunt Iudices, insidiator superatus, vi victá, vis &c.* Dreff. Rhetor. l. 1 p. 173.

Quisnam est status Assumptivus?

Cum per se defensio infirma est, sed assumpta re extranea comprobatur.

Quot ergo rationibus assumptis potest causa ostendi iusta & aliquo modo defendi?

Tribus potissimum. Concessione, Translatione, Comparatione. Keckerm. lib. 1. Syst. Rhet. spec. c. 16. p. 518 & seq.

Quid est Concessio?

Concessio est, quando reus crimen commisisse concedit, ast petit sibi ignosci.

Quo potissimum modo tractabitur causa secundum Concessionem?

Duplici quidem modo, Purgatione

& Deprecatione.

Quot modis fieri solet Purgatio?

Tribus, Imprudentia, cum fatetur reus se fecisse, verum per imprudentiam, 2 casu, ὡς ἐν τύπῳ, *Quidam sagitta auem ferire volebat, haud procul inde sagitta decidit in bovem aut hominem,* 3 necessitate, v. g. *Lex est apud Rhodios, ut si qua rostrata navis in portu deprehensa sit, publicetur, magna tempestate navis inuitis nautis eo appulit. Ne igitur publicetur, purgant se nautæ allegantes necessitatem.*

Quid est Deprecatio?

Dresser. lib. 1. Rhet. p. 175. Deprecatio est qua quis simpliciter petit sibi ignosci.

De Concessione dixti, quid est Translatio?

Translatio est, quando nos fecisse concedimus sed culpam in alios reijcimus, ut *Scipio Nasica fatetur se occidisse T. Gracchum, sed consentiente Senatu.* En transfertur causa in Personas.

Quid est Comparatio?

Comparatio est cum dicimus necessum fuisse alteram partem eligere & id quod nos facimus magis eligendum, ut, *Si quis Dux vel Miles propter opum, armo-*

rum

rum, aliarumque rerum iacturam, pigritiæ nomine accusatus, respondeat, *satius fuisse perdere pecunias quam vitam*, tum quidem comparatione se defendere dicitur.

Cedò iam si placet exemplum Confirmationis in statu Iuridiciali Assumptiuo?

Extat in eadem oratione pro Milone Exemplum luculentum prolixum satis, in quo argumenta assumptivi status mirabili prudentia summoque artificio sunt collecta. Principium ita habet. *Nec vero me, Iudices, Clodianum Crimen movet, hæc tam sum demens, tamque vestri sensus ignarus atque expers, vt nesciam quid de Morte Clodii sentialis &c.* haud procul a fine, & protrahitur ad conclusionem vsque orationis vniuersæ.

Habes orat pro Ligario exemplum huius generis apud Dress. lib.2. Rhet.p.521.

§. 7.

Hactenus fuit Exordium, Narratio, Diuisio, Confirmatio, in genere Iudiciali restant Confutatio & Conclusio, quomodo efformabo Confutationem?

Confutatio in hoc genere parabitur ijs legibus, quæ superius sunt expositæ in genere demonstratiuo. Siquidem

eadem

eadem convenit omnibus generibus confutandi ratio.

Qualis demum esse debet Conclusio?

Quintilian. lib. 6. cap. 1. Conclusiones in orationibus generis Iudicialis quicunque status inciderit, eodem constituentur pacto, quo in reliquis generibus, nisi quod Conquestio sive commiseratio, itemque Indignatio, huic quasi propriæ, frequentissime usurpentur.

Cap. Quintũ.

Caput. Quintum.

Fœliciter uti ſpero abſolvimus primã Rhetorices partem nempe Inventionem, quænam eſt Secunda? § 1

DIſpoſitio, cujus non abs re magnam curam tenebimus, ſicut.n. inſtitutio cohortium & totius exerc tus plurimum facit ad victoriam in bello, ita diſpoſitio partium quoq; in oratione.

Vide Quintil. lib. 7c. 1. & ſeqq. De diſpoſitione in genere Judic. Soar. Rhet. lib. 2. cap. 1.

Geſtit ſanè mihi animus diſcere quomodo aptè diſponam?

De 7. potiſſimum rebus in Diſpoſitione oportet eum qui dicturus eſt, eſſe ſollicitum, 1. cura eſt magnarum partium, exordij, inquam, Narrat, &c. 2. probationum. 3. de diverſis argumentationum formulis, 4 de locis communibus, 5. de movendis affectib⁹. 6. de variatione ſchematnm & Troporum, 7. de verborum electione & collocatione.

Qua ratione diſponendæ ſunt majores orationis partes? §. 2.

Vſitata ratio illa eſt quam hactenus oſtendim⁹, 1. in loco ponatur Exor. 2. Nar. 3. diuiſ. ſeu propoſitio, 4. Confirmatio, 5. Con-

5. Confutatio, 6. Conclusi. o ista vero apud oratores non semper obtinet, in quibus quarundam partium est omissio, quarundam vero transpositio pro arbitrio oratoris.

§. 3. *Qua ratione disponendæ sunt probationes?*

Non potest hæc res præceptis tradi in tanta causarum occurrentium multitudine, in quibus etiam varietas semper maximopere commendabitur, & studiose quæri debet, Observatio in scriptis magnorum & usus dicendi erunt optimi præceptores, inveniuntur tamen in genere quædam adnotata secundum omnes orationes partes.

Quænam ista sunt?

Vide *Dresser. l. 1. Rhet. p* 81.

In exordio solent plerunq; quatuor aut quinq; sententiæ locum habere, quæ sunt, 1. πρότασις siue propositio Exordij, 2. κατασκευὴ siue ratio propositionis, 3. ἀπόδοσις sive Conclusio, 4. ut plurimum (amplificationis gratia) πρόληψις siue objectionis cujusdam dilutio. 5. ἀξίωσις petitio ut se de causa dicentem benigne audiant. Vti manifestum est videre apud

M.

M. Ciceronem pro Archia. In Narratione non facile ab ordine temporum deceditur. In Confirmatione Constituentur primo loco probationes firmiores, minus firmæ in medio, sed postremo loco iterum quædam firmiores. In Confutatione validiores objectiones semper primo loco diluentur, quod ubi factum fuerit, cæteras licebit contemnere, abijcere aut etiam irridere. In Conclusione præstabit ἀνακεφαλαίωσιν siue brevem quandam probationum repetitionem facere. evitanda semper est prolixitas.

Dress. lib. 1. Rhet. p. 108.
Soarez. de Arte. Rhet. l. 2. cap. 15.

Qua ratione Collocandæ sunt diversæ argumentationum formulæ?

In Exordio gratiam habent Enthymemata, utpote quæ brevia & plerunque acuta. In Narratione ac divisione probationibus minime opus est. In Confirmatione misceri hinc inde omnes argumentationum species debent. Enthymemata, Inductiones & Exempla, argumentationes tripartitæ ex propositione, assumptione & Complexione conflatæ: argumentationes quadripartitæ, quæ constant tribus istis propositionibus & istarum alterius, probatione, deniq;

Vide Keck. Lib. 1. Syst. Rhet. c 10 p. 113. & seqq.
Soarez. lib. 2. Rhet. c 17. 18.

denique quinqnepartitæ, quando utrique propoſitioni additur probatio, quod fuſiùs quam Dialecticus efficiet Orator, imò liberiùs, jucundiùs & multo ornatiùs. In Confutatione non eſt noua argumentatio, ſed earum argumentationum, quæ ab alijs afferri poſſunt dilutio, eaq; fit vel ſola negatione, vel tranſlatione, uel eleuatione, vel digreſſione &c. In conclusione quæ brevis eſſe debet, ſi vllæ argumentationes certè Enthymemata inprimis ponentur.

§.4. *Qua ratione diſponendi ſunt loci communes?*

Loci communes oportunè alicubi, inprimis in confirmatione admiſcentur.

Quaſdam vero regulas mihi ſuggeris tractandi locos communes?

Vide *Keck.* *Lib.* 2. *Syſt. Rhet.* c. 10 p. 185. *De Gnomis inſerendis Quint.* lib. 8. cap. 5.

Nullæ mihi occurrunt regulæ ſatis certæ, Exempla magnorum inſpicere licebit, unde etiam & tibi ipſi depromas methodum diſponendi locos communes, *Cicer. pro Archia diu verſatur in loco communi de præſtantia humanarum literarum maximè Poetices. In oratione ituem pro Roſcio Amerino pluſcula adfert de Agricultura.* Ad eundem igitur modum prudenter te oportet diſpicere, vbi inſerere aliquod ex loco

loco communi expediat.

Qua ratione movendi ſunt affectus? §.5.

Affectus quidē iſti ſunt in duplici differentia. *Quidam lenes ſeu mitiores*, ἤθη, utpote cum conciliatur favor, benevolentia, ſpes &c. *Quidam vehementiores*, πάθη dicuntur, ut cum iuducuntur auditores ad iram, indignationem, Commiſerationem, lætitiam, dolorem. Mitiores affect⁹ receptum eſt movere in exordio, vehementiores appoſitiſſimè moventur in Concluſione, In Confirmatione vero & Confutatione utriq; interſeruntur uti rerum atq; argumentorum ratio poſtulaverit. ubicunque autem affectus movere placuerit, oportet prius in te ipſo illi eluceant, quos aliorum animis cupis inducere.

Keckerm. lib. 1. Syſt. Rhet. ſpec. 1. ca. 10 p. 465. & ſeqq. & cap 13. eiuſdem p. 490. Dreſſ lib. 1. Rhet. pag. 109. Quint. l. 6 c. 2 3. Vide etiā Soar. de Arte Rhet. li. 2. c ult. & Keck. de Rhet. Eccleſ. lib. 1. c 3 p. 44. & ſeqq. De Pathopoeia ex Agricola vide Rhe. Phi ipp. Ram. lib. 1. ca. 25. De ira excitanda et ſedanda reliquiſque animi affectibus commovendis vide Ariſt. de Rhet. lib. 2. ca. 2. & ſeqq.

Qua ratione diſponenda ſunt Schemata & Tropi? §.6.

Schemata & Tropos quiſquis orationē parat inſerere debet & admiſcere alios quidē hoc loco, alios illo loco, quātum tulerit argumentum, Eadēq;. n. ubiq; facies orationis non modo non habet gratiam, verumetiam faſtidium parit, precipua cu-

Virtutes Troporum & figurarum, vide apud Alſted orat. l. 4. ca 16. Soar. lib. Rhet. 3 c. 29. Illis utere ὡς

ἐνδύσματι οὐκ ὡς ἐνδέσματι. Arist. Rhet. De Dilatatione & Exaggeratione vide Keck li. 1. Syst. Rhet. c. 7. & 8. Dress. li. 3. Rhet. p. 831. Quint. l. 8. c. 4.

ra sit, quoties res postulat, apposite rem quampiam amplificare, hoc est, graviorem quam sit, efficere, cui Amplificationi inserviunt Hyperbole, Iucrementum, commutatio, Exclamatio, Dubitatio, Correctio, Prosopopæia; & extenuare, quod opus est contrarium, cui serviunt Contrariæ figuræ.

Kec. de Rhet. Eccles. p. 180. Soarez Rhet. l. 1. c. 33. & seqq. Anton. Schorus apud

§. 7. *Quibus denique aut qualibus utendum mihi est Verbis in componenda oratiuncula?*

Vi. apud B. Clerkũ de Aulico prolixiorẽ super hac re disputationem p. 244. & seqq. Keck. lib. 2. Rhet. Syst. c. 1. p. 140. Vide Quintil. lib. 8. in proœm. item ca. 1. 2. lib. etiam 10. ca. 1. Soarez lib. 3. de Arte Rhet. cap. 2. & seqq. & cap. 31. & seqq. Alsted. orat. li. 4 ca. 16.

Verborum consideratur *Electio & Collocatio*, quod electionem attinet lex una sit, verba evitentur obscura, humilia, dura, inepta, incondita, atque in eorum locum substituantur illustria, idonea, & generatim quæcunq; nitorem orationi & splendorem possunt addere. quod spectat ad collocationem illa duplex est, *Naturalis una*, quæ censenda est ex significatione, secundum quã qd' præstanti' & digni' præponendũ est indignióri; *artificialis altera*, ex sono ipso dictionũ pendens, Quæ quia plena est difficultatis, vixq; à magnis viris fæliciter tentata, nihil de ea præcipiemus.

Caput

Caput Sextum.

Fuit etiam & altera Rhetorices pars nempe Dispositio *aggrediamur iam* σὺν Θεῷ *tertiam, Quænam ea est?*

POst *Inventam* ac satis aptè *dispositam* futuræ orationis materiam, tertio loco elaborandum est in *Elocutione.*

Keck li 2. Rhet. Syst. c 1 p. 136. Soarez. l. 3. Rhet. ca. 1.

Ut aptè ornatèque eloqui possim quot sunt mihi consideranda?

Duo tantum, Ante omnia. n. dispicias oportet quo dicendi genere uti velis, Deinde ipsi orationi incumbendum est, eaq; exornanda flosculis Rhetoricis.

Quot sunt dicendi genera?

Tria, *Grave* quod & Asianum & sublime, *Humile* quod & Atticum & tenue, *Mediocre* quod & Rhodium vocant & æquabile.

Vide Keck. lib. 1. Syst. Rhet. Specie; 26. & 27. Dress. li. 3 Rhet. p 909.

Quintil. l. 11. ca. 1 & lib. 12. ca. 10. Soarez. de Arte Rhetorica lib. 3. c. 51. Vide Alsted. orat. li. 5. c. 6. & de puritate, perspicuitate, ornatu & de coro (quæ quatuor sunt modi seu potius ἀρεταὶ *virtutes orationis) Vide eundem accurate disputantem ibid. cap 7. & seqq. vel si magis placet legatur ipse Sturmius (à quo mutuatus est illa Alstedius.) li. 2. de imitat. orat. c. 5. & seqq. & de tribus hisce dicendi generibus eodem in lib. ca. 8. & seqq. Is erit eloquens qui poterit parva submisse, modica temperate, magna granditer dicere, August. ex Cicer. lib. 4. de doctr. Christ. c 17.*

Quando adhibetur graue dicendi genus?

Quando verba facere oportet in publico conventu, in senatu, apud Principes, idque de rebus arduis, veluti de Deo, Angelis, republica, religione &c. & constat schematum ac uerborum gravium accurata compositione.

Quando adhibetur humile dicendi genus?

Quando ad plebem, ad familiares, ad discipulos, de rebus domesticis & quotidianis eventis habendus sermo est, atque hoc vix supra quotidianam loquendi cõsuetudinem assurgit.

Quando adhibetur Mediocre dicendi genus?

In Philosophicis disputationibus, atq; argumentis Didacticis, item in deliberationibus, & quibusdam causis forensibus minus videlicet arduis, atque hoc infra gravem, & magnificam orationem demissum, nec non supra humilem nonnihil erectum videtur.

Secundo iam in loco quinam sunt isti flosculi quibus exornanda est oratio?

Sunt Tropi & Figuræ quæ orationi admisceri solent.

Quid

Quid est Tropus?

Tropus, à τρέπω verto, est quo verbum a uaturali significatione in aliam immutatur. *Keck. Lib. 2. Syst. Rhet. c. 2. p. 144. & seqq. Dies. l. 3.*

Quint. li. 8. c. 6. Soarez. lib. 3. Rhet. c. 8.

Qutuplex est Tropus?

Quadruplex, Μετωνυμία, Transnominatio, εἰρωνεία, Irrisio, μεταφορα, Translatio, συνεκδοχὴ Comprehensio. *Metonymia est tropus Consentaneorum, Ironia dissentaneorum, Metaphora est tropus Comparationis. Senechdoche Distributionis.*

Quid est Metonymia?

Metonymia ë. nominis pro nomine positio.

Quotuplex est Metonymia?

Quadruplex. quæ duplicem constituere potest diuisianem hunc in modum.

Meton: est
- 1
  - *Causæ*
    - *Efficientis.*
    - *Materialis.*
  - *Effecti.*
- 2
  - *Subiecti.*
  - *Adiuncti.*

Quid est

Metonymia causæ efficientis est cum inuentor & author pro ipsis effectis rebus rebus vsurpantur, ut *Sine Cerere & Baccho friget Venus. Virgilius venum it, Terentius emitur. Nondũ erat Spiritus Sanctus, Ioh. 7* *Soar. lib. 3. Rhet. cap. 12.*

 hoc

hoc est, dona Spiritus Sancti non ita copiosè collata sunt in Apostolos & Ecclesiam ut postea Actorum secundo, *Habent Mosen & Prophetas, Luc.* 16. hoc est: Mosis scripta & libros Propheticos. *Laborem manuum tuarum manducabis, Psalm.* 128 hoc est: Fructus ex labore tuo provenientes. *Mollis lingua Confringit iram.* hoc est: Sermo mollis cuius lingua est causa instrumentalis. *Dat Galenus opes, dat Iustinianus honores*, id est: Medicina diuites facit. Iuris prudentia honoratos.

Metonymia causæ materialis est, Cum illud ex quo res fit ponitur pro re inde conflata, ut, *Cum essent triclinia strata, argentumq; expositum in edibus*, ubi, argentum significat argenteam supellectilem. *Syluestrem tenui Musam meditaris auena.* hoc est: fistula. *Terra es, & in terram redibis, Gen.* 3. ex terra confictus es *Simulachra gentium aurum & argentum, Psal.* 17. hoc est, aurea sunt & argentea.

Metonymia effecti est cum ex effectis, efficiens significatur, ut *Vinum audax, pallida mors, pallente habitant morbi tristisque senecta. Duæ gentes sunt in vtero tuo, Gen.* 25. hoc est, duarum gentium authores, Esauus & Iacobus. *Christus est*

est nostra salus: hoc est, salutis author.

Fuit Metonymia causæ & effectus, quid est Metonymia subiecti & adiuncti?

Metonymia subiecti est vel cum

1 Ponitur continens pro re contenta, ut *Invadunt vrbem somno vinoq; sepultam*, vbi τὸ [vrbem] pro ciuibus ponitur, *Aquila excitat nidum ad volandum*, *Deuter*. 32. hoc est, pullos suos. *Hic calix est sanguis* id est, vinum in calice.

2 Ex possessore res possessa intelligitur, vt, *Iam proximus ardet Vcalegon*. Id est, Vcalegonis domus, *Apud me est* id est, Domi meæ. Cic. ἐ' ἦλθον ἐις τὴν λυδίαν. id est, Domum Lydiæ, Act 16. vlt. versu.

3 Ex re significata signū intelligitur. ut, *Exuo Monachum*, id est, habitum & cucullum Monachalem. *Hoc ego clauiculo rigidum suspendo Magistrum*. hoc est, togam Magistralem. *Erit*

hæc circumcisio fœdus meum, in carne vestru, Gen. 17 hoc est, signum fœderis *Panis est Corpus Christi.* id est, Figura, interprete Tertulliano, vel signum corporis Christi, interprete Augustino.

Nomina virtutum ipsarum pro viris bonis, & vitiorum pro malis vsurpantur.

Poss. sio ipsa possessorem denotat. *Hodie salus huic domui contigit* Luc 19. hoc est, Zacchæo,

Metonymia adjuncti est cum ex adiunctis res subie-

Signum pro re signata ponitur, ut pubes pro juuentute, sic, *Cedant arma togæ,* id est bella paci, *Non auferetur sceptrum de Iudah, Gē.* hoc est, imperium. *Christus est nostrum Pascha,* hoc est, per agnum paschalem adumbratus.

Temporis adjunctum pro subjectis, ut *O tempora! O mores!* pro perditis temporum & malè moratis ciuibus

ctæ signi-ficãtur, sic | usibus, *Ne configuremini seculo isti Rom.* 12. hoc est, impijs istius sæculi moribus.

Quid est Ironia?

Ironia quasi simulatio vel dissimulatio, illusio vel irrisio est Tropus à contrario in contrarium. *Keck li 2. Syst. Rhet. cap. 5. &c. 8. pa. 177 Soar. Rhet. lib. 3. cap. 18.* *Distinguendum omnino est inter dicta ironice .i. Rhetorice adornata, & putida malitiosorum mendacia.* Vi de *Rhet. Phil. Ram. lib. 1. cap. 8. pag. 64.*

Quotuplex est Ironia?

Duplex est enim vel ex dissensione | Rei tantum estq; vel |

Παράλειψις præteritio quibusdam dicitur, ut in his formulis mitto, prætermitto, *Mitto illam iam libidinis iniuriam mitto nefarias generi nuptias, mitto cupiditate matris expulsam matrimonio. filiam &c. Cic.*

Ἀπόφασις, id est, negatio, ut *Non agam tecum iure summo, non dicam quod fortasse obtinerem, Nec ea dico, quæ si dicam tamen infirmare non possis Cic.* *Soarez. lib. 3 Rhet. cap. 30.*

Rei

Acutius paulo distinguit Augustinus inter Ironiam & Antiphrasin v. locum lib. 3. de doctr. Christ. cap. 29

Rei & pronunciationis simul, vt *Heus bone vir curasti probe, Terent.*

Egregiam vero laudem
& spolia ampla refertis,
Tuq; puerq; tuus, nomen, magnum & memorabile
Vna dolo divum
si fœmina victa duorum est.

Ascende & prospere agas nam tradet Deus Ramoth in manus tuas, 1 Reg. 22. *Eruat eum, eripiat eum quoniam placet ei,* Psalm. 22. *Clamate magna voce, nam Deus est Baal vester &c.* 1 Reg. 18 *Libenter suffertis insipientes, cũ sitis ipsi sapientes* nisi fallor Ironia erat &non laus Bern. de cõsiderat. ad Eugen. lib. 1. cap. 3.

Quid est Metaphora?

Keck lib 1. Syst. Rhet cap. 4. Dresser. lib. 3. Rhet. p. 741.

Metaphora quasi translatio vel traductio est quando ex simili significatur simile.

Soar. *lib. 3. Rhet ca. 9 & 10.* κὶ τὸ σαφὲς κὶ τὸ ἡδὺ ἔχει μάλιϛα ἡ μεταφρα, *Arist. Rhet. lib. 3. c. 2.*

Quotu-

Quotuplex est Metaphora?

Duplex.
- Hyperbolica, ex qua oritur mira orations sublimitas, cum rebus inanimatis actum quendam & animos damus, vt, *Parietes, C. Cæsar, vt mihi videntur huius curiæ tibi gratias agere gestiunt,* Cic. *Lapis de pariete clamabit, & lignum, &c. Habac.*2.11. — *Keck. li. 2 Rhet. Syst. c.8 pa.176 Soar. lib.3 Rhet. cap.21*
- Allegorica, quæ quidem illustrissima est in oratione, ut, suspicio pro admiror, video pro intelligo. *Virtus est una altissimis defixa radicibus, quæ nunquã vi labifactari potest, nunquã dimoueri loco,* Cic. *Ego sum Pastor bonus & meas agnosco oves & a meis agnoscor.* Ioh.10. *Ego plantavi, Apollo rigauit, sed Deus dedit incremẽtũ,* 1 Cor.3 *Vineã ex Ægypto trãstulisti&c.* Ps.80. *Beati qui esuriũt & sitiunt justiciã, ipsi n. saturabuntur,* Math 5. — *Keck. ibidem. pa. 179. Soar. l.3. Rhet. cap 17.*

Fuerunt tres priores Tropi, quid est Synecdoche?

Synecdo-

Synechdoche est quasi comprehensio estque vel cum ex	*Parte significatur totum pars autem est vel* (a)
	Toto significatur pars totū totum autem est vel b

Kick.l.2.Syst. Ryet.c.3.

(a) *Membrum, unde Synechdoche mēbri.*
Species, unde Synechdoche speciei.

Soarez. de arte Rhet.l.3.c.11.

b *Integrum, hinc Synechdoche integri.*
Genus, hinc Synechdoche generis.

Synecndoche membri est quando ex membro integrum significatur, ut tectum pro Domo, ridiculum caput pro faceto & lepido homine, *Qui dat escā omni carni, Quicunq; inuocaverit nomen Domini salvus erit, Act.*2. per inuocationem significatut vniuersus Dei cultus. *Lex Dei perfecta est, conuertens animam, Psal.*19, Lex pro toto Dei Verbo.

Synechdoche speciei est quando ex specie significatur genus, ut *Qui Curios simulant & Bacchanala vivunt*, vbi curios pro temperatis, Bacchanalia pro quolibet intemperantiæ genəte ponitur. *Iracundior Arida, Hor. Hæc vel millies audiui*, id est, sæpissime: *In sudore vultus vesceris pane tuo, Gen.* 3. per panem alimentum quoduis intelligitur. *Pax sit domui huic.* per pacem omnimoda beatitudo & fæliciats intelligitur.

Synech-

Synechdoche integri est quando ex integro significatur mẽbrum, ut *Vides orbẽ terrarũ distributis imperijs ardere bello. Cic.* ubi orbis totus ponitur pro imperio Romano. *Sustulerunt Dominũ meum & nescio vbi posuerunt eum. Ioh.*20. hoc est, corpus Domini mei. *Exijt decretum a Cesare Augusto, vt censetur totus orbis, Luc.* 2. *Christus passus est*, id est, homo Christus passus est. *Christus est infinitus & impassibilis*, id est secundum naturam diuinam.

Synechdoche generis quando ex genere significatur species, ut *Virtus repulsæ nescia sordidæ*, i.e. foritudo. Hor. Sic *Poeta*, & *Troiani belli scriptor* pro Homero. *Animal* pro bestia dixit orat. *Prædicate Euãgeliũ omni creaturæ*, hoc est, omni homini, Marc. 16 *Omnes qua sua sunt quærunt, non quæ Christi. Phil.*2. id est plerique. *Nullus est qui agit pænitentiam. Nemo est qui facit bonum. Ierem* 8. id est, paucissimi. *Non est iniquitas in manibus meis. Psal.* 7. inquit Dauid. quod restringendum est ad causam cum Saulo.

Hactenus fuit Tropus, quid est Figura? §.3.

Figura est quâ oartionis habitus a simplici consuetudine immutatur. *Keck. l.2. Syst. Rhet. c* 11. *p.* 196 *Quintil. li.*9. *c.*1. *&* 2. *Soar. lib.* 3. *Rhet. cap.* 23.

Quo-

Quotuplex est Figura?

Duplex { Dictionis siue orationis. & Sententiæ.

Quid est Figura dictionis?

Figura orationis est qua elocutio figuratur dictionibus aptè & jucundè inter sese resonantibus, & consistit in sonorum dimensione & repetitione.

Quid est Figura in dimensione sonorum?

Vide *Keck.l.2. Rhet.Syst.cap.21. p.270. & eundem ca,10. eius. lib. p. 258. & seqq. Dress.lib. 3.Rhet pag.907. Quintil.li.9.c.4.*

Nihil certè est aliud quam numerus oratorius. *Nam de numero poetico qui in Rhythmũ dividitur & metrum nullus nobis erit hic sermo) cum de syllabarum quantitate ex lege καθ' αὐτο agendum sit in Grammatica. quare vt genus dicendi Didascalicon Dresseri ad Logicam, ita hic numerum poeticum Talei ad Grammaticam relegabimus, de quo tamen si cui mens sit vtilia nonnulla præcepta legere, consulat ille Syst. Rhetor. Phillipo-Rameum* Caput 14. & sequent. libr.1. *nec non Carol. Butlerum* lib.1 Rhetor. cap 13. & 14. qui in hac parte palmam alijs præripuisse videtur. *Nil autem aliud* (inquit Fabius) *potest facere sermonem numerosum, quam oportuna ordinis mutatio.* Hunc M. Cicero. diligenter obseruavit, huncque numerum adhibere necesse

cesse est, si ornatè velis dicere, & ut multo majorem vim habeat oratio. primum ad Dactyli, Anpæsti & Spondæi pedē invitat Aristoteles, in quo impune progredi licet duos duntaxat pedes aut paulo plus, ne planè in versum aut similitudinem versum incidamus, Probatur etiam ab eodem Pæan qui duplex est, vel – ◡ ◡ ◡ incipite, comprimite vel ◡ ◡ ◡ – ut domuerant, sonipedes, ab illo ordiri, hoc vero finire isti philosopho placet. *Neq; vero hac tam acrem curam diligentiamq; desiderant, quam est illa Poetarum quos necessitas cogit, & ipsi numeri ac modi, sic verba versu includere, ut nihil sit, ne spatium quidem minimo brevius aut longius, quam necesse est,* Tull. de orat. lib. 3. *At in dicendo numerosum putatur, non quod totum constat ex numeris sed quod ad numeros proxime accedit, hinc fit ut quod numerosum in oratione dicitur, non semper numero fiat; sed nonnunquam ex concinnitate aut constructione verborum*, ut idem in oratore ad Brutum disertè satis loquitur.

Soarez. de arte Rhet. l. 3. c. 35. 36 & seqq. satis multis.

Ex Neotericis mea quidem sententia Bar. Clerkus nostras fœlicissimè omnium quos mihi unquā contigit videre hunc orationis leporem, hanc in dicendo concinnitatem attigisse videtur.

Figura in repetitione sonorum quotuplex?

Illud

Illud patet ex hoc diagrammate.

- a. *Eadem Epizeuxis.*
- *Diuersa, Anadiplosis quæ aliquando & Climax dicitur.*

- b. *Eodem idq; vel*
  - *Principio*, Anaphora.
  - *Clausula*, Epistrophe.
  - *Vtroq; loco*, Symploce.
- *Diuerso, i.e. initio & fine idq; vel*
  - *Eiusdem sententia*, Epanalepsis.
  - *Diuersarum sententiarũ*, Epanodos.

- c. *Originis*
  - *Paranomasia.*
  - *Polyptoton.*

Quid est Epizeuxis & Anadiplosis?

Keck.lib.2.Syst. Rhet.c.19.p.243

Epizeuxis est quando idem sonus continue iteratur in eadem sententia, ut *Ilion Ilion, fatalis incestusq; Iudex vertit in pulverem*

rem Horat. *Ipsa sonant arbusta Deus, Deus ille Menalca.* Virgil. *Fili mi Absolon, fili mi, fili mi Absolon.* 2 Sam. 18. *Ierusalem, Ierusalem quæ occidis Prophetas,* Luc. 13.

Anadiposis est quando idem sonus repetitur in fine præcedentis & principio subsequentis sententiæ, ut

---*Vos hæc facietis maxima Gallo,*
Gallo cuius amor, *&c.* Virg.

Stabunt pedes nostri in atrijs tuis Ierusalem, Ierusalem quæ ædificaris ut civitas &c. Psal. 122.

Hæc si pluribus continuata fuerit gradibus dicitur climax, ut, *Nam quæ reliqua spes libertatis manet, si illis & quod libet, licet, & quod licet, possunt, & quod possunt, audent, & quod audent faciunt, & qd faciunt vobis molestum non est.* Author ad Heren. *Quos præscivit, hos prædestinavit, quos autem prædestinavit, hos & vocavit, quos vocavit hos &c.* Rom. 8. 30.

Keck. li 2. Syst. Rhet. cap 14. pa. 210.
Soar. lib. 3. Rhet. cap. 26.

Fuit Figura in Repetitione similis soni continuè, sequitur Figura in repetitione similis soni disiunctè tum loco eodem tum diverso, Quid est ergo Anaphora, Epistrophe, &c.

Anaphora seu relatio est quando idem sonus iteratur in principijs sententiarum,

 ut,

Keek lib. 2. Syst. Rhet. c. 19 p. 246. Soa. c. 3. Rhet. ca. 26.

ut, *Nihilnè nocturnum presidium palatij, nihil urbis vigiliæ, nihil timor populi &c.* Cic. *Pan primus calamos cera coniungere fecit, Pan curat oues, ovi umque Magistros* Virg. *Te Deus alme colam, te toto pectore amabo.* Psalm 18. *Sustinetis si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, &c.* 2. Cor. 11. 20. *Et collidam in te equum & equitem eius; & collidam in te currum & ascensorem eius & collidam &c.* Ierem. 51. 21. 22. 23.

Soar. l. 3. Rhet. cap. 22.

Epistrophe, seu Conversio est quando similis sonus in clausulis iteratur, ut, *Doletis tres exercitus populi Romani esse interfectos? interfecit Antonius, desideratis clarissimos viros? eos quoq; eripuit Antonius, authoritas, huius ordinis afflicta est, afflixit Anthonius,* Cic. *Cum Patribus nostris peccavimus, iniuste omnes egimus, iniquitatem fecimus. Hebrai sunt? & ego Israelita sum? & ego &c.* 2. Corinth. 11. 22.

Symploce seu Complexio (Quæ ex Anaphora fit et Epistrophe) est cum idē sonus in principijs & Clausulis iteratur, ut. *spem improbis ostendistis, timorem bonis injecistis, fidem de foro sustulistis. Bonū certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.* 2. Tim 4. *Quomodo invocabunt in*

quem

quem non crediderunt? quomodo credent ei, quem non audiverunt? Rom. 10.

Epanalepsis seu resumptio est quando idem sonus in principio sententiæ & clausula ejusdem repetitur, ut, *Multi & graves dolores inventi, parentibus & propinquis multi,* Cicero. *Phosphore redde diem, quid gaudia nostra moraris? Cæsare venturo, Phosphore redde diem,* Martial. *Omnia enim vestra sunt sive Paulus, &c.* 1 Cor. 3.22. *Quod si opertũ est Evangelium nostrum, in ijs qui pereunt est opertum,* 2. Cor. 4.

Keck. lib 2. Syst. Rhet. c. 9. p. 249. Soar. lib. 3. Rhet. cap. 26.

Dona benigne Pater quæ iam largiris, in usum
Sanctifica nostrum dona benigne Pater.

Epanados seu regressio est quando sonus idem in principio & medio, vel in medio & fine iteratur, ut, *gratiam qui refert, habet, & qui habet in eo quod habet, refert.* Cic. *Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo filii Dei qui dilexit me & tradidit semetipsum pro me,* Gal. 2. *Qui ex Deo est verba Dei audit, proptereà vos non auditis, quia ex Deo non estis,* Ioh. 8. *Nam & ego quod donavi si quid donavi &c.* 2. Cor. 2. 10. *Psallite Deo nostro psallite, psallite Regi nostro psallite,* Psal. 147.

Fuit Figura in repetitione similis soni, sequitur Figura in repetitione soni leuiter dissimilis tum diversa tum eiusdem originis, Quid est ergo Paronomasia & Polyptoton?

Keck. Lib. 2. Syst. Rhet. c. 19. p. 254 Soar. de arte Rhet. lib. 3 c. 28.

Paranomasia siue adnominatio est cum dictio, litteræ aut syllabæ alicuius commutatione, significatione quoque commutatur, ut. *Ut non emissus ex urbe, sed immissus in urbem esse videatur,*

Litigat & Podagra
Diodorus (Flacce) laborat,
Sed nil Patrono
porrigit hæc chiragra est. Mart.

Hinc illud est quod de Catone circumfertur qui cum cuidam dixisset, *Eamus deambulatum.* & ille respondisset *Quid opus est de?* Imo vero (inquit) Cato *Quid opus est te?*

Maior inest illi nummi quam numinis ardor
Diuini, & nummos numinis instar amant.
Nec tu τὸν χρηστὸν, clere, τὸ χρηστὸν amas.

Polyptoton seu casuum varietas est cum eiusdem originis varijs casibus voces inter se consonant, ut, *Certus locus, certa lex, certum tribunal, quo hoc reseruetur.* Cicero *Non ut edam vivo, sed ut vivam edo.*

edo. Quintil. *Qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, nec videre potest, cui honor & imperium in sempiternum,* 1 Tim. 6.

Reperitur autem hîc aliquando climax, ut apud Virgilium.

Torva leæna lupū sequitur lupus ipse capellam, Florentem Cythisum sequitur lasciva Capella.

Vos vero in hoc omni studio incumbentes adjicite cum fide vestra virtutem, & cum virtute scientiam & cum scientia temperantiam, & cum temperantiam tolerantiam, & cum tolerantia pietatem, & cum pietate animum in fratres propensum, et cum animo in fratres propenso charitatem 2. Pet. 1.

Hactenus fuit Figura dictionis quid est Figura sententiæ? §. 4.

Figura sententiæ est quæ totam sententiam aliquo animi motu afficit, estque vel in logismo, vel in dialogismo.

Quid est Figura sententiæ in Logismo?

Figura sententiæ in logismo vel ratiocinatione est quando sine Colloquutione sententia figuratur.

Quotuplex est?

Quadruplex, Ecphonesis, Revocatio sui ipsius, 3 Apostrophe, 4 Prosopopæia

Quid est Ecphonesis?

Ecphonesis, sive Exclamatio est per adverbium exclamandi expressum vel intellectum.

Quot modis fieri solet Exclamatio?

Ista figura magnum prorsus est animi commovendi instrumentum, & quidem effectuum diuersorum, fieri autem solet vel

Reck. li. 2 Rhet. Syst. c. 17. pa. 235. Soar. l. 3 Rhet. cap. 30.

Per modũ
- Admirationis *Oh clementiam admirabilem! O altitudo divitiarũ sapientiæ & scientiæ Dei, quã incõprehensibilia sunt judicia eius*, Ro. 11.
- Desperationis, *O frustra mei suscepti labores! O spes fallaces! O cogitationes inanes!*
- Optationis, *O utinam tunc cũ Lacedæmona classe petebat, obrutus insanis esset adulter aquis!*
- Indignationis, *O scelus, O pestis!*
- Irrisionis, *O stultos Camillos, Curios,*

Curios, Collatinos!
Deprecationis, & imprecationis, ut *Dii te perdant, fugitive!*
Objurgationis, *O dementes Galatæ quis vos fascinavit.* Gal. 3.

Quid est Revocatio sui ipsius?

Revocatio suiipsius est ardoris proximi in exclamatione veluti refrigeratio.

Quotuplex est?

Duplex { Epanorthosis. / Aposiopesis. }

Epanorthosis sive correctio est quando revocatur quidpiam antecedens, ut, *Filium unicum adolescentulum habeo, ah quid dixi, me habere? imo habui* &c. Terent. *Vivo ego, sed non amplius ego, vivit vero in me Christus*, Galat 2.

Keck. Lib. 2. Syst. Rhet. c 15. p. 216 Soar Rhet. lib. 3. ca. 28. & 30.

Aposiopesis seu reticentia est, quâ sententiæ inchoatæ cursus ita revocatur, ut inde pars aliqua deinceps non dicta intelligatur, ut

Iam Cælũ terramq; meo sine numine venti
Miscere & tantas audetis tollere moles?
Quos ego, sed præstat motos componere fluctus.

Quibus ego iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam, Heb. 3.

Quid est Apostrophe?

Kech. 2. lib. Syst. Rhet. ca. 16 p. 224 Soar. l. 3. cap. 30

Apostrophe sive Aversio est quando oratio ab una persona in aliam cõvertitur

Quot modis fieri solet Apostrophe?

Diversimode fieri solet

Aliquãdo enim

Ad humanam personam fit aversio, ut cum Anchises narrat Æneæ, quæ futura sit posteritas nepotum Ænead. 6. ubi alloquutus Æneam interserit.

Quis te Magne Cato tacitum aut te Cosse relinquat?
Fabritium, vel te sulco Serrane serentem?

Ab hominibus ad Deos, sic Ovid: institutum suum in libris Metamorph: Explicans, statim subjungit.

Dij cœptis (nam vos mutastis & illas)
Aspirate meis &c.

Ad rem mutam & inanimatam veluti ad Personam transfertur oratio, ut, *Religiones ipsæ araq; cum illam belluam*

belluam cadere viderunt, cõmovisse se videntur & ius in illo suum retinuisse, vos enim Albani tumuli atque *Luci, vos inquam imploro & obtestor, vosq;* Albanorum *obruta aræ,* &c. Cicer. *Audite Cœli & auribus percipe terra,* Esai. 1.2. *Quid tibi mare, quod fugisti? & tu Iordanis quod conversus es retrorsum? montes quod exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ovinm, Psal.* 114.

Quid est Prosopopœia?

Prosopopœia sive fictio personæ est qua velut alienam personam oratione nostra loquentem fingimus. Keck. li.2. Rhet. Syst. ca.15.p.220

Quotuplex est?

Duplex, { Imperfecta. / Perfecta.

Imperfecta est cum sermo alienæ personæ leviter & obliquè representatur, ut, *Hi vos* (*quoniam liberè loqui von licet*) *tacitè*

tacitè rogat, ut se quoq; sicut cæterarum provinciarum socios dignos existimetis, &c. Cic. *quoniam quidem epistolæ inquiunt graves, sunt & fortes*. 2. Cor. 10. 10.

Perfecta est cum tota fictio personæ oratione nostra plenè repræsentatur, Quo in genere & accessus ad Prosopopœiam & recessus inprimis decorus esse debet, sic pro Cælio excitatur Appius cæcus ad objurgādam Clodiæ libidinem, *Existat igitur* (inquit orator) *ex hac familia aliquis ac potissimum cæcus ille, sic aget & sic loquetur, Mulier quid tibi cum Cælio? quid cum homine adolescentulo?* Et Salomon mulierem ornatu meretricio sic loquentem introducit : *Victimas pro salute devovi, hodie reddidi vota mea, &c.* Proverb. cap 7.

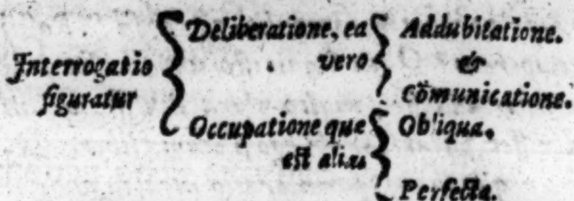
Fuit figura in logismo, quid est figura in Dialogismo?

Saar. lib. 3. Rhet. cap. 30.

Figura in dialogismo est cum sententia figuratur in colloquutione, quæ consistit in Interrogatione & Responsione.

Quot modis figuratur Interrogatio?

Interro-

Addubitatio seu ἀπορία est deliberatio nobiscum, ut, *Equidem quod ad me attinet, quo me vertam nescio: negem illam fuisse infamiam corrupti iudicii? An vero vivere in carne mihi operæ pretium sit, & quid eligam ignoro* Phill. 1.

Communicatio quæ dicitur ἀνακοίνωσις est deliberatio cum alijs, ut Cicer. pro Quint. *Quid denique? quid censetis? Cedo si vos in eo loco essetis, quid aliud fecissetis? Quid vultis? in virga veniam ad vos an in charitate & spiritu mansuetudinis?* 1. Corint 4. Keck. lib. 2 Syst. Rhet. cap. 16. pag. 226.

Occupatio est cum alieni consilij interrogationem occupamus, eiq; respondemus, Græcè dicitur προλῆψις, quæ habet ferè Prosopopæiam conjunctam, ideoq; aliàs obliqua est aliàs perfecta. Keck lib. 2. Syst. Rhet. cap. 13. pag. 205.

Obliqua est quæ imperfectam solummodo Prosopopæiam adjunctam habet, ut Cic pro Amer: *Credo ego vos Iudices mirari quid sit quod cum tot summi &c. tandem responsio subiungitur. Quæ me igitur*

re

res propter cæteros impulit, ut causâ S. Roscij reciperem? Quia si quis istorum dixisset quos videtis adesse, multo plura dixisse, quam dixisset, putaretur & ego si omnia libere dixero nequaquam tamen oratio mea in vulgus emanare poterit. Quid tibi videtur Simon? reges terræ à quibus accipiunt tributum &c. Matth. 17. 25. in textu dicitur quòd servator usus sit Prolepsi Petrum præveniens. Perfecta est quæ plenam habet Prosopopœiam, ut. Cic. pro Cœl. *Dicit aliquis, hæc igitur est tua disciplina? &c.* sic pro Quint. *De re pecuniaria cupio Contendere: non licet, At ea est controversia, nihil ad me attinet &c. Sed dicet aliquis quomodo resurgunt mortui, quali autem corpore &c.* 1. Cor 15. *Utique dicetis mihi hanc similitudinem, medice cura &c* Luc. 4. 23. *Sed dices, rami illi fracti sunt ut ego, &c.* Rom. 10.

Quot modis figuratur Responsio?

Duobus { Permissione, Conclusione,

Soarez. lib. 3. Rhet. cap 30.

Permissio ἐπιτροπή est cum facti cujuspiam licentia condonatur, ut Virg. Æneid: 4.

——— neq; teneo, neq; dicta refello
I, sequere Italiam ventis, pete regna per undas.

Letare

Lætare ergo iuvenis in adolescentia tua, & in bono sit cortuum in diebus iuventutis &c. Eccles.11.9.

Concessio συγχώρησις est cum dictum aliquod aut argumentum condonatur, ut, *sit sacrilegus, sit fur, sit flagitiorum omniumque vitiorum princeps; at est bonus imperator*, Act.in ver.7.

Confiteor autem hoc tibi quod secundum sectam quam dicunt hæresin sic deservio patrio Deo meo &c. Act.24 14.

Delectat hoc ornamentum, in oratione præcipue, cū id concedim⁹, quod ei, cui conceditur, nocet, ut sæpe fit in contentionibus & controversijs.

Hæc habui quæ de tropis & figuris dicerem, quæ certe doctrina infinitior est quam vulgo creditur, atque hæc esse in causa puto, ut omnis ista disputatio, non solum dubia et in certa sed controuersa etiam plenaq́; dissensionis semper fuerit. In qua tamen ego quod simillimum veri visum est, sum secutus.

Soarez. de arte Rhet.l.3.c.30. Rhet. Philippo Ram.lib.1.ca.34. in appendice.

Caput Septim.

Caput Septimum.

§. 1. *Hactenus fuit elocutio artificij Rhetorici pars tertia, adhuc duæ restant Memoria & Pronunciatio, quas quæso ut pro more tuo breviter & dilucidè velis explicare.*

Vide Keck. Syst. Rhet. lib 2. cap. 1. pa. 354. & seqq. Quint. l. 11. ca. 2.

BEne equidem meministi explicabo utranq; brevibus inprimis verò *memoriam, thesaurum rerum omnium, quæ nisi custos inventis cogitatisq; rebus & verbis adhibeatur, intelligimus omnia, etiamsi præclarissima fuerint in oratore peritura.* Cicer. de orat. lib 1.

Quanam ergo ratione refricare mihi possum memoriam inventorum?

Vide Soar. lib. Rhet. 3. cap. 52. & seqq. Vide Alsted o rat. lib 4. ca. 19.

Viam firmandi, & adjuvandi memoriã per locos veluti tabulas, & imagines veluti similitudines earum rerũ, quas meminisse volumus obscuram valde puto & salebrosam, ea extra aleam ratio longè optima est cum cõparandi tum confirmandi memoriam quam pueris præscribit Plutarchus, quamque ex eo (quia jam ad manum est) describere non recusabimus, πάντων δὲ μαλιςα τὴν μνήμην τῶν παίδων ἀσκεῖν &c. εἴτε ἐκ φύσεως μνήμονες

ἔνεν

ξιεν οἱ παῖδες, εἴτε καὶ τοὐναντίον ἐπιλήσμονες. τὴν γὰρ πλεονεξίαν τῆς φύσεως ἐπιῤῥώσομεν, τὴν δὲ ἔλλειψιν ἀναπληρώσομεν. καὶ οἱ μὲν τῶν ἄλλων ἔσονται βελτίους, οἱ δὲ ἑαυτῶν. Plut. περ. παίδ: αγωγῆς, Quare juventuti utilissimum est memoriam adjuvare & confirmare usu atque exercitatione, hoc est frequenter ediscendo quædam memoriter, *Vid: Dress. Rhet. pag 33. & Soarez. Iesuitam. li. 3. de arte Rhet. ca. 55.* plurimum etiam adjuvatur memoria scriptione eorum quæ sunt inventa. *Vide Keck Eccles. Rhet lib. 1 pag 33. & Sohnium de interpretat eccles ibidem pag. 164. & Sturm: de imitat. orat. lib. 1. ca. 7.*

Caput octavum.

Satis breviter de Memoria, iam velim pari brevitate agas etiam de Pronunciatione.

DEventum jam tandem est ad summum oratoris decus & complementum, unde nec sine causa Demosthenes cuidam percontanti quid in eloquentia esset præcipuum, respondit Pronunciatio §. 1. *Keck. l. 3. Syst. Rhet. c. 2. Dress. 3. Rhet. p. 931.*

Quintilian. lib. 11. ca. 3 li. 1. c. 10. Soarez de Arte Rhet. lib. 3. c. 56. & seqq ad finem libri. Sturm. de imitat. orat. lib. 1. ca. 15.

ciatio tum roganti quid esset proximum, item respondit, Pronunciatio roganti deniq; quid tertium, nihil aliud respondit quam pronunciatio, De ea certa præcepta dari non possunt, habeo tamen nonnulla in genere de ea adnotanda.

Quænam ea sunt?

In pronunciatione duo sunt consideratu digna { Vox, vide Prolatio. Gest[9] vide Actio.

Quænam sunt de Prolatione leges?

De Prolatione leges sunt { Generalis vna: Plures speciales.

Keck. l. 3. Syst. Rhet c 3. Vi. Alsted. orat. li. 4. c. 17.

Lex generalis est, Ne sit gravissima, neve acutissima, Nam submisso illo murmure debilitatur omnis intentio, contra antem dicere omnia clamose insanum est, Itaq; intermedijs inter imum sublimumq; spatijs est consistendum, In omni quippe voce est quiddam medium, sed suum cuique voci, Hinc gradatim ascendere vocem utile & suave est, Commendat quoq; orationem pronunciatio tardiuscula, qua de re vide Dresserum lib. 1. Rhet. p. 19. optime monentem, *Neq; alienũ fuerit existimo*

Quint. l. 2. fol. 5.

à

à pueris exigere quo ſit abſolutius illis os & expreſſior ſermo, ut nomina quædam, verſuſq; affectata difficultatis ex plurimis aſper ... è coeuntibus inter ſe ſyllabis catenatos, & velut confragoſos quam citiſſime volvant, [cujuſmodi ſunt, architriclinus, doctor irrefragabilis, γλυκύπικρον, anathematizando anathematizabis eos Arx, ſtridens, roſtris, ſphinx, pres ter torrida, ſeps, ſtrix, ἕυρηκα τὸ ῥῶ ῥεραφέυμένον, φιλοσοφοτεχνομιξοπλατωνικοθεολογία. Therapontigonoplatagidori. & in noſtro idiomate, when a ſymonizing Scholler agrées with a gebi ping Patron, and a Judaizing Biſhop to make a diabolizing impropriation.] *res modica dictu, quæ tamen omiſſa, multa linguæ vitia, niſi primis eximuntur annis, inemendabili in poſterum pravitate durentur.*

Quint. l. 1. fol. 5.

Sphinx. Philoſo c. 28.

Neand. hiſtor. Eccleſ. p. 55?. Gryn. præfat. in ſcript. Eccl ex Com.

The truth of Tithes, p. 159.

Leges ſpeciales ſunt vel communiores, vel magis particulares,

Muſicen oratori valde eſſe commodam, vide Quintil. li. 1. c. 8. fol. 23.

Communiores ſunt de
- Voce in ſingulis verbis. vide Tal. l. 2. c. 3.
- Vocis
  - Cantico, cap. 4.
  - Intenſione & remiſſione, c. 5.

Particulariores ſunt in ſingulis ſc. affectibus,

Igitur in
- Miſeratione, vox erit flexibilis, plena, interrupta, flebilis.
- Iracundia, acuta, incitata, crebrò incidens.
- Metu & verecundia, Contractus & hœſitans ſonus eſto.
- Voluptate, tenerum, lene, effuſum, hilaratum vocis genus optatur.
- Blandiendo, Satisfaciendo, Rogando: Lævis vox & ſubmiſſa ſit.
- Dolore ſive Commiſeratione, grave quiddam & imo preſſu ac ſono obductum requiritur.

§.2.

Actio in dicendo una dominatur, ſine hac ſummus Orator eſſe in nullo numero poteſt, mediocris hac inſtructus ſummos ſæpe ſuperavit Cic de Orat. lib. 3.

Fuit vox & prolatio reſtat adhuc geſtus & Actio. Quænam ſunt de Geſtu leges?

De geſtu leges ſunt, vel de geſtu
- Totius Corporis.
- Singularũ partium.

De

De gestu Totins corporis lex unica est, ut omnes vocis flexiones subsequatur gestus, quem tamen Orator moderabitur, accommodabitque magis ad sensus quam ad verba, Status vero corporis sit secundum naturam erectus, etenim natura

Kеck.l.3. Syst. Rhet c 4 p 395. Alsted.orat.l.4. ca 18.

Os homini sublime dedit, cælumq́; videri
Jussit, & erectos ad sydera tollere vultus.

Gest⁹ singularum partium est, vel

- Capitis, cujus gestus cum illo corporis statu consentiens esse debet solo namque capite gestum facere aut frequenter facere vitiosum est.
- Oculorum, nã indices animi sunt oculi. Quare cũ effeceris ne quid ineptum, aut vultuosum sit, tum oculorum debet esse magna moderatio, qui, quot animi motus sunt, tot significationes habent.
- Humerorũ, à quorum jactatione cavendum est.
- Brachij, quod procerius projectum quasi quoddam telum orationis est.
- Manus, quæ cum cæteræ partes

Alsted in appendice ad oratorem suum pag. 286.

tes ſolum dicentem adjuvent, prope ipſa loquitur.

- Digitorum quorum particularis geſtus, & inſignis ille quidem.
- Femoris, quod ferire uſitatum eſt, & indignatos decet.
- Pedum quorum obſervatur.
  - Status, de quo hæc eſt regula, In dextrũ aut lævum latus vacillare alternis pedibus inſiſtendo ridiculum eſt.
  - Inceſſus, qui permiſſus eſt oratori, ſed raro, & tantum in cauſis publicis ubi ſuggeſtũ eſt ſpatioſum, Diſcurſitare vero eſt ineptiſſimum.

Abſolvi-

Absolvimus (Deo gratias) totam eloquentiæ methodum de oratione perfecta & solenni componenda, nã quod imperfectã & familiarẽ attinet de epistolis scribendis referenda illa est ad Epistolographiã Alstedii, Institutionẽ epistolicã Lipsii de conscribendis epistolis libellũ Erasmi & aliorũ qui operam navarunt non cõtemnendã isto in studio exornando.

Secundum regulas has & præcepta efformanda sunt tenera juvenum ingenia, & pueri instituendi quos tamen ita non constrictos volo, ut istis semper regulis superstitiose inhæreant, * *quoniam si acutum præcipuè & fervens adsit ingenium, facilius adhæret eloquentia legentibus & audientibus eloquentes quam eloquentiæ præcepta sectantibus.* verum ut pueruli priusquam ire viam possunt, nituntur scamnis & fulcris, ni concidant, ita & illos, donec orationem componere didicerint, hisce & similibus preceptis inniti debere existimo, quibus tamen in imitatione vel exercitatione postea cum maturverint uti possint ad libitum suum, libitum dico, sed in [a] imitatione. mihi namque certe attentius cogitanti explodenda videtur inprimis eorum sententia, qui imitationem prorsus sustulerunt & suum cuiq; ductum

Dress. in Rhet p. 31. vide locum.

* *August de doct. Christ. lib. 4. ca. 3.*

[a] *De imitatione quantum præstat arti. vi. Alsted. orat. 4. l. cap ult. ad finem.*

in ſcribendo relinquunt. Quint. vox eſt prudens & gravis, b *Hercule* inquit *neceſſe eſt ut aut ſimiles bonorum ſimus aut diſſimiles, ſimiles rarò natura præſtat, frequentius imitatio,* c Quare ſummo quidem opere juvenes hortor ut exempla ſibi comparent & ob oculos ſuos ponant illuſtrium virorum, qui hac in arte cum gloria ſunt verſati, in quibus primas tenet Cicero, cui certe nos non modo primas ſtyli in imitatione, ſed etiam ſolas deferimus, Neque enim audiendi ſunt iſti qui omnes bonos latinitatis authores præfigi maluerunt, nuſquam enim eſt qui ubique eſt, Vnicum ergo tibi elige, quem fæliciter exprimas, eumque ſi placet Ciceronem, *qui ex omnium conſenſu cæteris omnibus hac in arte palmam eripuit, cui latinus ſermo patrius fuit, cui literæ, linguæ, artes, ingenium, iudiciumque perpolierunt, cui cum ætate hoc ſtudium adolevit, cui denique, hoc ipſum curæ & cordi fuit, eloquentiam latinam perficere, Optabile quidem eſſet, difficilem eſſe in oratoribus electionem, ſi Copia Oratorum eſſet Magna, Nunc quoniam duo Excellunt ſine Controverſia, ſtatuendum eſt, apud Græcos, Demoſthenis dicendi genus perfectum atque ſummum, apud Latinos,*

b *Quintilian. l. 2. ca. 5.*

c *Pueris quidem Cicero & ſolum, & ſolus legendus Keck li 2. Syſt. Rhet ſpecial, ca 2 p. 674.*

Dent operam in hoc genere diſcentes, ut cum aliquid ſint ſcripturi, exquirant in Cicerone ſimilis argumenti tractationem. Dreſſ. ubi ſupra

Ad dicendi facultatem, ipſum Ciceronem, ſi nõ ſolum certe potiſſimum volo, R. A. Epiſt. 1.

De Geneſi Imitativa, Vide Cramer. in praxi Horat c 10. Quint. l. 10. c. 2. Soar. l. 1. c. 11. R. A. Epiſt. 1. Alsted. li. 3. orat. p. 29. Sturm de imitat.

tinos, M.T.Ciceronis, vel potius apud utrosque utrumq; dicendi genus esse amplectendum. orat.l.1.c.4 & l. 2.c.2 & c 4.& in scholis suis in l 1 & cap 5.

Vide Alsted.orat.l.5.c.17.& eundem c.18.ad finem fere. lib.1 p.16. *Ad optimorum scriptorum lectionem atque imitationem adferenda μέθοδος est cum διαιρετικὴ & ἀναλυτικὴ, tum συνθετικὴ; præsertim in illis orationib. quæ non solum propter intelligentiam, sed multo magis propter eloquentiam cognoscuntur, quales sunt clarissimi apud Latinos oratoris & unici omnium literatorum exempli, M. T. Ciceronis, summa arte ac industria factæ & elaboratæ. Valentin.Erythæus.*

Quod tamen à me dictum non ita volo intelligendum, quasi nullum fructum ex alijs authoribus percipi, nullum florem oratorium nisi in Ciceronis hortulo crescere putarem, sed hoc dico, unum vos debere imitari oratorem, & si ullum alium, certe Ciceronem, *in cæteris legendis, censores vos esse debere, in Cicerone discipulos; illos notare, hunc suspicere, illos gustare, hunc vorare, concoquere; & in sanguinem penitus, succumq; vestrum vertere.* Tyroni namq; & eloquentiæ studioso illud Fabij subinde inculcari volo, *Multum profecit cui Cicero placet.* Verum enimverò imitationi Ciceronis adjungenda est propria exercitatio. Illud enim M Ciceronis semper ego ratum duxerim, *Stylus est optimus dicendi magister. Hac exercitatione Demosthenes* *naturæ*

Vid.Dress.Rhet lib 3.p.919.& 721.927.

Lud Viv. de caus. corrupt. art. lib 4.

E. C.

Cic.li.1.de rat.

De ratione declamandi vide Sturm de imitat. orator.lib.1.c.13 & seqq.

naturæ suæ vitia emendavit, linguam expedivit, latera confirmavit, spiritum & animam longiorem adeptus est, omniaq; summa in agendo est consequutus, ut nemo maior, nemo perfectior auditus fuerit. Hac consuetudine Cicero in Græcia & Asia ad illius ætatis summorum virorum vocem, vultum, motumq; applicavit; ut qui Roma discedens Hortensio videretur disertior, is eodem reversus sese visus est superasse eloquentia. Hac exercitatione & industria quotidiana tres philosophi, ab Atheniensib. Romam legati missi, assecuti sunt non solam prudentiæ laudem, verumetiam eloquentiæ gloriam, vel oratorum maximorum Crassi & Antonij iudicio, invenerunt. Et ut semel dicam omnia, sine exercitatione styli & studij imitationis, non est quod speret quispiam se in ratione dicendi profecturum. Μελέτη πάντα δύναται, studium & exercitatio possunt omnia. Verbis concludam Quintiliani. *Hæc ipsa sine doctore perito, studio pertinaci scribendi, legendi, dicendi multa & continua exercitatione nihil prosunt.* Sed enim dices forsan, quomodo imitabor Ciceronẽ? qua ratione artem Ciceronianam & eloquentiam oratione mea adumbrabo? Sanè si vel præceptor præeundo ostenderit tibi oratoris

Quintil.li.1. ad finem prooemii, & libr.10.cap.3. Soar li.1.Rhet. cap.10. Videatur Aug. lib.2. de doctr. Christ.cap.37.

toris artificium, vel tu ipſe illud inter legendum animadverteris. Quod certè quò faciliori poſsis negotio deprehendere, ecce rem totam uno vel altero exemplo patefaciemus. Tu conſule boni & quicquid per illa exempla in arte reſolutoria profeceris, acceptum r ferto Thom: Freigio, è cujus quæſtionibus ἐωθιναῖς nos iſta in tuum uſum deprompſimus.

Precipuus Analyſeos ſcopus Imitat. Alſted.

Libellus poſterior de Analyſi orationis (ſi Deus annuerit votis cœptiſq; aſpiraverit) ſequetur ſuo tempore: interea loci legatur Ioan. Thom. Freigius loco citato. Nos huic tractatui coronidem adponamus oportet. Illud ſeria quædam & neceſſaria ſuadent, cogunt, negotia, argumenta. Placet tamen (quia ſic alijs viſum eſt) Appendicis loco unicam orationem attexere, quam φώνης τῆς Ἑλληνικῆς ἐν τῷ φροντιστηρίῳ πατριωτικῷ Βοσπόρου ἐξηγητὴς habui quondam in florentiſsimo Reginenſium conſeſſu. De ea nil moror quid alij exiſtiment. Mihi equidem (quamvis lucernam olere videri

ri posſit) per omnia tamen non placet, cum ſtylus æquabilis non ſit ſuíque ſemper ſimilis. Quod certè aliter fieri non potuit in rhapſodia, ex aliorum ſcriptis potius quàm cerebello meo confictâ. Qualiſcunque tandem ſit, ſtudioſis ſpero illam fore non ingratam.

Oratio παρακλητικὴ ſive Adhortatoria ad ſacras literas perlegendas, & Græcam linguam per diſcendam, habita in aula Coll. Regin: ad initium Termini Michaelis 1619. cum ſacratiſſimi Evangelij ſecundum Lucam interpretationem auſpicatus ſum.

Exordium. ANtiquitùs ſolebant majores noſtri totius anni curriculum ad feſtum Sancti Michaelis inchoare & ſiſtere, ſi *Foxius.* Ioanni Foxio rerum Anglicarum ſcriptori diligentiſsimo, Martyrologo noſtro fidem adhibeamus. In re tam dubia & minus neceſſaria cauſam nolo rimari incertam; ſed ſi mos antiquorum nunc obtineat (neque enim video adhuc teſtem ſatis idoneum qui illum antiquatum aliquando

quando, & jam olim exolevisse indicare velit) tum hæc ab exordio hujus anni non nisi secunda septimana agitur. Novus proinde annus, novus terminus, nova dicendi materies (quæ omnia fausta precor sint & auspicata) non incommodè nonnihil præfandi mihi ansam subministrarunt. Neque enim illud mihi committendum erat, ut sacra hæc & divina eloquia illotis ut aiunt manibus aggrederer. *Pericles aditum ad celeberrimam arcem Athenarum parum splendidum putavit sine Propylæo*; pari modo & mihi ad, nobilissimos, Atticos dicam? imò plusquam Atticos scriptores accessus sine procemio parum commodus judicatur. Et quod in re oratoria facultatulam meam exercere, vestram exacuere maximè in votis habeo, idcirco quasdam orationes elegantes ex sacratissimo scripturarum penu depromptas Præcursoris, Iohannis Baptistæ; Salvatoris, Iesu Christi; Petri & Pauli, Apostolorum, easque solas ex hoc suggesto enarraturus sum. Verum enim vero quæ me causa impulit, at hoc potius quam alio decurrerim campo sic habitote. Cum vidissem Henric. Stephanum virum emunctæ naris & de

Raynold.

Narratio.

Græcis

Græcis literis ſtudijſq; humanioribus non peſsimè meritum conciones quaſque nobiliſsimas ex Herodoto, Thucydide, Polybio, alijſque probatis authoribus ſelegiſſe & in unum veluti faſciculum opera non contemnenda concinne admodum compoſuiſſe, illud ego ἀμφοτέραις ut dicitur χέρσι tanquam cœleſte aliquod munus amplexus ſum, interim tamen ægrè ferebam me iſtas potuiſſe, humanas in unum acervum collectas, haſce vero Chriſti divinas & Apoſtolorum a nemine quod ſciam ſepoſitas non niſi in toto Bibliorum volumine conſperſas intueri. Subijt ergo mihi in mentem levis quædam cogitatiuncula de cõcionib⁹ hiſce in hac lectiſſ. corona prælegẽdis. Levis inquã ſubijt τὸ κατ' ἀρχὰς, quæ temporis proceſſu in eas ſponte excrevit vires ut mirificè iſta cogitatio me oblectaret. Quareoperæ me precium facturum arbitrabar, ſi iſthunc annum, quem bonis avibus nunc primum ex majorum inſtituto auſpicamur in ſacris hiſce lectitandis penitus inſumerem. Opus, mihi certe non incommodum, vobis uti ſpero adoleſcẽtes perutiliſsimum, certè neceſſarium. Ex unica iſtac radice duplex vobis utilitas, ſi benè ominor, ſuc-

Partitio.

creſcere videtur, utpote qui cum Græca

eloquia tum ſacra oracula idq́ue una eadémque opera perdiſcere poteritis. De Græcis breviter, de ſacris fuſior inſtituenda eſt nobis oratio De Græcis dicturus non neceſſe habeo magni illius Eraſmi Roterodami præceptoris Hegij ὁμοιοτέλευτα huc congerere, unum illud dico omnes dicendi veneres, omnia linquarum omnium myrothecia in Græcam linguam congeſta eſſe, & Græca tam eſſe Academico neceſſaria, quam ſint ſtudia. Ita ut ſemi doctos, ſemi-Academicos eos omnes exiſtimem (neque mea ſolius eſt hæc opinio ſed authoris graviſsimi) qui Græcarum literarum rudes ſcientiam profitentur. Omnes quippe ſcientiæ & facultates, quamlibet à perenni bonornm fonte Deo ipſo originem ducentes, ortus tamen κ. θημὰς, incrementa, ornamenta ſua ſoli Græciæ accepta referebant, dum mater Muſarum Minerva Athenarum domina, Athenæ ditionis Græcanicæ regina, Græcia totius Europæ oculus meritò audierit. Teſtor Ariſtotelem & Platonē, qui in philoſophia, Iuſtiniaunm qui in Iuriſprudentia, Hippocratem & Galenum, qui in Medicina primas obtinent, teſtor Irenæum, Baſileion, Gregorios,

Confirmationis primum membrum de Græcarum literarum 1. Perfectione & dignitate. 2. Necesſitate cum in Artibus,

Nyſſenum,

Nyſſenum, Nazianzenum (Deus bone quantos viros!) qui vigilijs & operibus ſuis æternitati cōſecrandis ſacratisſimam artem noſtram Theologiam adornarunt.

Tum in Theologia.

Nolo hic in Scholaſticorum fæcem involare, qui doctrinæ puritatem per ſuam φιλοσοφοτεχνομιξοπλατονικυθεολογίαν dehoneſtarunt, turbarunt, ut monſtroſo vocabulo optime in eos jocatus eſt Neander in hiſtoriola eccleſiæ.

Neand.

Hujus farinæ fuerunt ſententiarij, Summiſtæ, Lumbardiſtæ, Scotiſtæ, Occiſtæ, Thomiſtæ, Marialiſtæ, Sermoniſtæ, & id Genus doctores novi, qui Græcarum artium penitùs ut notū eſt rudes, veteri vulgatæ Bibliorum editioni nimis inhærentes, ſcripturamq́ue non per ſcripturam ſed Prophetas, vel ex philoſophorum & poetarum placitis, vel ex Pontificis Romani Decretis interpretantes non modo Theologiam in meram philoſophiam transformarunt, verumetiam plauſtra errorum in Dei eccleſiā invexerunt. Imò illud aſſero (neque deſunt rationes validiſsimæ) errores, deliramenta, impoſturas Romanenſium ſi non omnes certe quampluri mas ex linguarum ignorantia, & vulgata Scripturarum tralatione, quam Tridenti-

na Synodus solum authenticam esse vult, primitùs promanasse. Sæpenumerò miratus sum quid esset, quod Pontificij homines Mosen Prophetam in fenestris, in libris semper depingerent cornutum, donec hujus erroris fundamentum legerem in vulgata editione. nam Exodi 34. versu 29. dicitur Moses descendisse de monte & ignorasse quod cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini. Et versu ultimo videbant filij Israel faciem egredientis Moysi esse cornutum. Hinc certe, si conjectura non fallar, & non aliunde illud monstri oriebatur. Solent Papicolæ summa veneratione Mariam virginem adorare, quam reginam coeli, salvatricem mundi agnoscunt, quam peccata remitere, dona spiritualia largiri, Satanam profligare audacter asserunt. unde ista si non ex mala versione textus Hæbraici Genes. 3. Ipsa conteret caput Serpentis, cum non de muliere sed de semine mulieris Iesu Christo locus iste sit intelligendus, Sed de Veteri Instrumento ut taceamus ne extra oleas palari videatur oratio, & accedamus ad Novum. Nostis Romanenses operum suorum perfectionē summopere urgere, quæ gratiam mereri

reri apud Deum non uno loco docent Illud ire ſtabilitum volunt ex Heb. 9.16. ubi vetus vulgata habet Talibus hoſtijs promeretur Deus. Sed primò *quàm putidũ eſt hoc & parum Latinum promeretur paſſivè.* Cum illa ſignificatione apud probatum aliquem authorem certè non occurrit, deinde eſt in Græco τοιαύταις θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεὸς talibus ſacrificijs delectatur Deus. *Ergo nos ſanctorum opera Deo grata eſſe, Deoq; placere dicimus ex hoc loco*, ſed cum meritorum nulla ſit mentio, de meritis non magis procedit quam à baculo ad angulum. Romanenſes ſtatuunt ſeptem novi fœderis ſacramenta, in quibus ſolent annumerare Matrimonium, Matrimonium autem Sacramentum eſſe probant ex Epheſ. 5.32. ubi vetus editio habet Sacramentum hoc magnum eſt, verum Græco vocabulo ad dogma hoc ſtabiliendum ineptè abutuntur. Græcus enim contextus habet Μυστήριον, *quod nuſquam in ſcripturis ita ſumitur, ut ſignificet eam rem, quam nos propriè ſacramentum dicimus.* Μυστήριον arcanum ſecretum eſt, non ſacramentum. *Neque habet ex hoc loco prudens lector à Paulo, coniugium eſſe ſacramentum, non enim dicit ſacramentum*

VVhitak. (margin)

VVhitak. (margin)

cramentum sed mysterium hoc magnum est: verba sunt Cajetani Cardinalis, qui ob hanc veram vocem vapulat Ambrosio Catharino in 4 lib. Annotat. Hujus loci non est referre, quam delirant interpretes, imò ante mille annos Gregorius ipse Romanus in illud Lucæ 15.8 quia vulgata habet de muliere quæ amiserat drachmam quod evertit domum suam: erratum turpe & manifestum, cum in Græco sit σαροῖ τὴν οἰκίαν evertit domum non evertit. quā frigidè philosophantur nonnulli de sepultura apud inferos quia vetus editio habet de epulone quod sepultus sit in inferno Luc. 16 22. cum ex vitiosa loci versione, omnes istas nugaces fluxisse disputationes est certo certius. Aliqui Apostolum Iohannem adhuc vivere suspicati sunt hujus versionis errore delusi: nam vetus editio habet Iohan. 21.22. Sic eum volo manere donec veniam. Quid ad te? cum tamen sit in græco, si velim eum manere donec veniam, quid ad te? ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σε; Aliqui contendunt Mariam virginem fuisse sine omni peccato nescio an magis virginis zelo, vel hujus versionis errore abrepti. Nam vetus

habet Luc.1.28. Ave Maria gratiâ plena. jam quod plenum est gratia, vacat omni peccato; cum sit in Græco tantummodo χαῖρε κεχαριτωμένη salve gratis in favorem Dei recepta, gratis dilecta, non gratia plena. Iosias Simler in oratione sua de Petro Martyre Theologo summo refert eum olim Patavij totum sese philosophicis studijs addixisse, & inter omnes philosophorum sectas Aristoteleam philosophiam maximè amasse & coluisse. Quia verò Aristotelis *libri Latini habebantur, sed tamen ita translati, ut non ubique satis commodè Aristelis sensum mentémq; exprimerent, (quamvis enim doctissimi viri in Aristotele transferendo laborarint, pauci tamen Aristoteleam brevitatem & limatissimum orationis genus imitari & exprimere per omnia potuerunt*) statuit apud se Martyr Græcam linguam addiscere, ut Aristotelem aliquando sua ipsius lingua loquentem audiret. Qua in re multum studij operæq; posuit, effecitq; brevi, ut privato studio & assiduitate magna difficultates omnes istius linguæ superaret. Quod si ille nihil laboris non subierit in lingua Græca edíscenda, quo melius intelligeret Aristotelem, Ethnicũ scriptorem,

Simler.

rem, quantum nos operæ & olei in eadem perdiſcenda inſumere oportet, quo meliùs θεοπνεύστους authores divinumque ſcripturæ ſenſum intelligamus; præſertim cum vetus vulgata Bibliorum editio ſit corruptiſſima, neque pauciores numero ſunt aliorum verſiones nunc quam olim fuerunt ipſius Ariſtotelis. *Qui enim ſcripturas ex Hebræa lingua in Græcam verterunt linguam, numerari poſſunt* inquit Auguſtinus *Latini autem interpretes nullo modo. Ut enim cuique primis fidei temporibus in manus venit codex Græcus & aliquantulum facultatis ſibimet utriuſque linguæ habere videbatur, auſus eſt interpretari.* Melchior Canus epiſcopus Canatienſis utilitates quam multas particulatim enumerat, quas in explicando Dei verbo nobis afferre ſolet linguarum cognitio; locus dignus eſt qui legatur apud Canum lib. 2. ca. 15. Singulis nolo ſuperſtitioſiùs inhærere, unum vel alterum capitulum attingo. Conducit in primis linguarum & præſertim Græcæ peritia ad ſacrum Bibliorū textum immediatè intelligendum. Quiſquamné eſt qui numerum beſtiæ apud Iohannem Apocalypſ. 13. 18. ſine alphabeti Græci ſecundum ordinem Arith-

Auguſtinus.

Tertiò utilitatē in exponendis ſcripturis.

meticum intelligentia ullo modo poteſt exponere ὧδε ἡ σοφία ἐστιν hic eſt ſapientia, qui mentem habet cõputet numerum be- *Apocal.7.4.5.* ſtiæ, numerus enim ejus eſt numerus hominis, numerus autem iſte eſt χξϛʹ id eſt *Canus.* 666. Deinde *utilis eſt in dictionibus quibuſdam explicandis, quæ magnam emphaſin habent, aut aliquam innatam proprietatem quam Latinus ſermo exprimere non valet.* Inſtat ille in voce καταβολῆς quam fundamentum non ſatis explicat inquit ille ex Hieronymo. Quinetiam, quod Græci uno vocabulo idque ore rotundo proferunt, ἀμεταμέλητα, Latini non niſi per periphraſin ſatis longam exprimere poſſunt, *hujuſmodi ut eorum eum pœnitere non poteſt.* Tertiò etiam utilis eſt ad tollendam verborum ambiguitatem, *nam* *Auguſtinus.* *quod ſcriptum eſt, Non eſt abſconditum à te os meum quod feciſti in abſcondito, non elucet legenti utrum corrupta* litera os *pronunciet, an producta. Si enim corripiat*, ab eo quod ſunt oſſa, ſi autem producat ab eo quod ſunt ora intelligitur numerus ſingularis. Sed talia linguæ præcedentis inſpectione dijudicantur. Nam in Græco non στόμα ſed ὀστέον poſitum eſt. Denique confert linguarum peritia ad detegendos

erro-

errores, mendas, defectus, solœcismos vulgatæ editionis, cujus habitum miserum & squallidum inter legendum soleo observare, quam Isidorus Clarius innumeris scatere vitijs disertè asserit, aitque se loca octo millia annotasse & emendasse. Ad detegendos inquam primò *errores*, qualis est Roman. cap. 14 versu 5. Vnusquisque in suo sensu abundet, cum Græcè sit, ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοΐ πληροφορείσθω unusquisque in animo suo plenè certus esto. Secundò *mendas*, qualis est Luc. cap. 11. vers. 53. cæperunt Pharisæi ἀποστομαλίζειν ἀτὸν περὶ πλειόνων, vetus interpres transtulit, os ejus opprimere de multis, ineptè admodum, nam ἀποστομαλίζειν est eum urgere ad loquendum de multis. Tertiò *defectus*, qualis est 1. Corinth. 6. 20. glorificate & portate Deum in corpore vestro, cum sit in origine δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινα ἐστὶ τοῦ θεοῦ glorificate igitur Deum in corpore vestro & spiritu vestro, quæ sunt Dei, denique *solœcismos*, qualis est Matth. 22. 30. neque nubent, neq; nubentur, Luc. 21. 38. Omnis populus manicabat ad eum, Iacob. 1.

vvbitak.

13. Deus intentator est malorum. Hæc in fontibus longè aliter, & satis eleganter puréque fluunt οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐκγαμίζονται, πᾶς ὁ λύκος ἀθροίζει πρὸς αὐτὸν, ὁ Θεὸς ἀπείραστός ἐστι τῶν κακῶν. *In his Græcis nec puritas nec elegantia desideratur. Illa vero Latina ejusmodi sunt, ut nihil magis barbarum aut ineptum fingi possit.* Ideo non immeritò Sanctus Hieronymus ad fontes ipsos semper nos revocat, *Dulcius ex ipso fonte bibuntur aquæ.* Sicut enim inquit in novo Testamento recurrimus ad fontem Græci sermonis, ita in veteri ad Hebraicam recurrimus veritatem, cui consona vox est illa Gratiani Distinctione nona, capite, Vt veterum, & Augustinus libro secundo de Doctrina Christiana cap. 11. perspicuè demonstrat *Latinæ linguæ homines duabus alijs ad scripturarum divinarum cognitionem opus habere, Hebræa scilicet & Græca, ut ad exemplaria præcedentia recurratur*, si quam dubitationem attulerit Latinorum interpretum infinita varietas. Quare cum hæc studia genere quidem summa sint, usu verò maximè necessaria, quid restat (Juvenes lectissimi) nisi ut vos ista

V.Vhitak.

Augustinus.

Brevis repetitio cui adiuncta est adhortatio & transitio ad secundum confirmationis membrum.

sta capessatis omni alacritate, omni diligentia percurratis; idque sine mora & cunctatione, dum cor vigeat, ætas siverit, dum corpus sit vividum, viresque permiserint, aut hic aut nusquam, aut nunc aut nunquam, τίνα γὰρ χρόνον ἢ τίνα καιρὸν τοῦ παρόντος βελτίω ζητεῖτε; ἢ πότε ἃ δεῖ πράξετε, εἰ μὴ νῦν; Diu heu nimis diu Summulis, Exponibilibus, Ampliationibus inhæremus Græcæ interim & sanctæ linguarum penitus expertes; diu heu nimis diu Flaccis, Persijs, Ovidijs, reliquis hujus ævi scripturiendi pruritu percitis nugatoribus disertis incumbimus, neglecto interim sacro codice qui *solus nos erudire potest ad salutem quæ est per fidem in Christo Iesu*, ut Sanctus Paulus loquitur. *Demosthen.*

Quæ eo certè animo à me dicta nolim existimetis quasi omnem humanioris litteraturæ rationē improbarem, procul absit ut talia de me quisquam cogitet, næ insipientissimus forem, si ista saperem; summa namque est utilitas logicæ in Theologia, summus philosophiæ usus,

Rhetoricæ non exiguus, aliarum ſcientiarum ſuus, uti diſertiſſimis argumentis Auguſt. lib. quatuor de doctr. Chriſtiana, in quibus typum veramque Evangeliſtæ effigiem nobis excudit, probare contendit. Sed *ut dicere cœperam* hoc eſt quod aſſero. Iſtis ſtudijs minutioribus tanquam medijs utendum eſt, in illis tanquam in fine nobis non eſt acquieſcendum. Imbibendæ ſunt artes, legendi logici, philoſophia perdiſcenda; omne tamen in illis tempus non eſt collocandum, non juvat iſtis chartis immorari, nedũ immori, ſed prælibatis iſtis ad altiora paulò contendamus oportet, quæ non modo guſtanda ſed devoranda imò digerenda in ſuccumq; & ſanguinem noſtrum convertenda ſunt, ni juſtiſsimæ Agathonis reprehenſioni ſubeſſe velimus.

Auguſtinus.

Agatho.

Τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὡς ποιούμεθα,
Τὸ δὲ ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονούμεθα.

Confirmationis ſecunda pars de S. Scripturarum primò perſectione & plenitudine.

Iſtum ergo jam errorem eorum minuendum eſſe cenſui, qui generi & ſpeciei, fabulis, & nugis totum ætatis ſuæ teneræ ſpacium conſecrarunt, neglectis interim

divinis

divinis eloquijs, quæ tamen à fascijs & incunabulis suis edoctus fuisse perhibetur Timotheus. Hîc valet illa fortassis Æschyli monitio paululum immutata, *Ne in ijs labores temerè quæ* parùm *juvant*. Nam ut maximè concedamus illa studia aliquomodo esse utilia, imò necessaria, si tamen ad sacra semel conferantur eloquia, parùm habere utilitatis videbuntur. Rectisimè Augustinus, quare.n. in re tam divina divinos authores nõ urgerẽ, Theologus Theologũ? (imò verò non ex Stoa aut Academia, ex Peripatu aut placitis Philosophorũ depromptã hanc orationem videri velim, sed ex nostrorũ hominũ scriptis & libellis totam concinnatã, consarcinatam existimetis) Rectisime inquam Augustinus. *Quanto minor est auri, argenti, vestisq; copia, quam de Ægypto secum ille populus abstulit, in comparatione divitiarum quas postea Hierosolymæ consecutus est, quæ maximè in Salomone rege ostenduntur, tanta fit cuncta scientia quæ quidem est utilis collecta de libris gentium, si divinarum scripturarum scientiæ comparetur. Nam quicquid homo extra didicerit, si noxiũ est, ibi damnatur; si utile est, ibi invenitur Et cum ibi quisque invenerit omnia, quæ utiliter alibi didicit,*

Æschyl.

Augustin.

dicit, multo abundantius ibi inveniet ea qua nusquam omnino alibi, sed in illarum tantummodo scripturarum mirabili alitudine & mirabili humilitate discuntur. Qua sententia quid de plenitudine scripturarum dici vel fingi potuit augustius vix satis intelligo. Sed esto, quod rerum omnium & scibilium varietatem Scriptura copiosissimè complectatur, ibi tamen deest eloquentia & facultas oratoria quā nos unicè sectamur. *Quæ quidem dubitatio apud meipsum & apud eos qui mecū quod dico sentiunt, facillimè solvitur. Ubi enim sucratissimos Dei amanuenses intelligo, non solum nihil eis sapientius, verum etiam nihil eloquentius mihi videri potest. Ubi vero eos non intelligo, minus quidē mihi apparet eorū eloquentia, sed eā nō dubito esse talē qualis est ubi intelligo.* Cedò tamē si placet nonnullos sacri codicis cōtextus quib⁹ illud quod nudè asseris, firmare poteris. *Possem equidē si vacaret omnes virtutes & ornamenta eloquētiæ, de quib⁹ inflantur isti qui linguā suā nostrorū authorū linguæ nō magnitudine sed tumore præponunt, ostendere in istorū literis sacris, quos nobis erudiendis & ab hoc seculo pravo in beatū seculum transferendis providentia divina providit.* Singula verò recitare nec mihi licet

Secundo Eloquētia, per Prolepsin.

Augustinus.

Augustin.

nec

nec vobis expedit, quare ex millibus unum vel alterũ Apostoli locum habitote. *Quis enim nõ uideat quid volverit dicere & quam sapienter dixerit Apostolus* ad Rom. 5 καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες ὅτι ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν, *&c. Gloriamur in tribulationibus, scientes quia tribulatio patiẽtiã operatur, patiẽtia autẽ probationẽ, probatio verò spẽ, spes autẽ nõ confundit; quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctũ qui datus est nobis.* Ecquid suavius vel salubrius? ecquid sapientiùs vel eloquentiùs gradatione quadam plusquã Tulliana dici à quopiã potuit? *Apostolũ* certe *præcepta eloquẽtiæ* superstitiose *in secutũ fuisse nõ dicimus, quòd tamen eius sapientiã secuta sit eloquentia nõ negamus. Scribens ad Corinthios in secunda Epistola ca. 11. redarguit quosdam qui erant ex Iudæis Pseudapostoli, eiq́ detrahebant, & quoniã seipsũ prædicare compellitur, hanc sibi velut insipientiam tribuens, quam sapienter dicit, quãque eloquenter?* πάλιν λέγω, μή τις με δόξῃ ἄφρονα εἶναι· εἰ δὲ μήγε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα μικρόν τι κἀγὼ καυχήσομαι, *&c. Iterum dico, inquit, ne quis me existimet insipientem esse, alioquin velut insipientem suscipite me, ut & ego modicum quid glorier.* Augustin. Augustin.

Quod

Quod loquor, non loquor secundum Deum sed quasi instulitia in hac substantia gloriæ: quoniam quidem multi gloriantur secundum carnem, & ego gloriabor. Libenter. n. sustinetis insipientes, cum sitis ipsi sapientis. Toleratis. n. si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cædit: secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmati simus. In quo quis audet, in insipientia dico, audeo & ego. Hebræi sunt? & ego. Israelitæ sunt? & ego. Semen Abrahæ sunt? & ego. Ministri Christi sunt? & ego, ut insipiens dico, super ego. In laborib. plurimum, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A judæis &c. Vid. loc. *Quanta sapientia ista sint dicta vigilantes vident. Quanta verò eloquentiæ cucurrerint flumine, & qui stertit advertit.* Possem ego equidem facili negotio omnes istius sententiæ elegantias recolligere, omnia cola & membra totius periodi, quam aptè sibi respondeant, & quam concinno ordine disponantur singula ostendere, quod ab Augustino lib. 4. de Doctrin. Christ. factitatum video. sed ut ejusdem Augustini verbis de loquo quodam apud Amos prophetam abutar, *Quam sit hic locus*

Augustin.

locus pulcher & quemadmodum afficiat legentes atq; intelligentes non opus est cuiquam dici, si ipse non sentit. Pronum mihi jam foret neque operam forsitan lusisse viderer, si alios nonnullos dicendi lepores & eloquentiæ ornamenta ex istis quas suscepi exponendas orationib. in medium adducerem, nisi ea pariter & alia unicuiq; orationi quasi propria in particularem earundem tractationem reservassem. Peroratio mea vos habeat exoratos quæso, Græca & Sacra, hæc ut doctiores, illa ut Sanctiores evadatis, pari pietatis affectu, pari laboris conatu insequi, venerari. Non crapulæ & commessationibus non fumo & vanitatibus non invidiæ & maleficijs, non fraudi & fallacijs, non otio & vitijs, sed istis, istis, quæ dixi, studijs incumbite, istis inhærete, ut profectus vester omnib⁹ notus sit. *A sermone putri, ab illiberalibus iocis, à malis congressibus, à sordibus popinarum à luxu in convivijs, in vino, Veneris lacte, in vestitu molli & sumptuoso cavete. Vitate iners otium, nequitiæ fomentum studendo bonis artibus, audiendo, legendo, meditando, scribendo, dicendo, differendo, legenda audiendáve limando. Mutuis consiliis auxiliisq; alios alii acuite, errantes dirigite, languentes excitate,*

Augustin.

Peroratio constat repetitione breui & insigni adhortatione.

Raynold.

Demoſthen.

excitate, Cor unum eſto & via una. κἂν ταῦτα ποιῆτε, οὐ τὸν εἰπόντα μόνον παραχρῆμα ἐπαινέσεσθε, ἀλλὰ ϗ ὑμᾶς αὐτοὺς ὕϛερον, πολλῷ βέλτιον τῶν ὅλων πρ γμάτων ὑμῖν ἐχόντων.

Ariſtot.

εἴρηκα, ἀκηκόατε, ἔχετε, κρίνατε.

Dixi, audiſtis, habetis, judicate.

Coronis.

Deus precor benedicat ſtudiis noſtris, eaq; magis magiſq; promoveat, nequè modò linguam noſtram diſertam eſſe velit ſed & pectus pium. Fiat.

FINIS.

Typographus Lectori.

Humane lector errata sic corrige. Pag.7. pro itè lege *item*. p.10.pro *gesta* l.*gesta*. p.15.l.*allatam*. p.17.pro *confitessio* l.*confesso*. p.33.pro *quando* l.*quomodo*.p.52.pro *suffuraturus* l.*suffuratus*.p. 69 pro ἐιρωνεία l εἰρωνεία & pro *divisianem* l. *divisionem*.p.81.pro *Anadiposis* l.*Anadiplosis*.p.85 pro *temperantiā* l.*temperantia*. p.92.pro *propter* l. *præter*. p.107.pro *au* l.*ut*. p.111.pro *cornutū* l.*cornutam*. p.113.priore in loco, pro *evertit* l.*evertit*. In Præfatione pro *suspiciendā* l.*suscipiendam*.

Reliqua σφάλματα *(cuiusmodi sunt inversiones*, ut, p.64. *possiuu* pro *possunt*: *transpositiones*, ut, p.32. *Apophethgmata* pro *Apophthegmata*: *mutationes literarum*, ut, p.113.*evertit* pro *everrit*) *benevole lector potes per temetipsum offendere & emendare.*